

De fastis graecorum antiquioribus

Ernst Bischoff

IUSTO HERMANNO LIPSIO

SACRUM

DE
FASTIS GRAECORUM ANTIQUIORIBUS.

SCRIPSIT

ERNESTUS BISCHOFF.

COMPENDIA.

C. I.: Corpus Inscriptionum Graecarum.

C. I. A.: Corpus Inscriptionum Atticarum.

Lebas: Voyage arch. en Grèce et en Asie-Mineure. Deuxième partie.
Inscriptions grecques et latines. Deuxième volume. Inscriptions
de la Grèce et des Îles.

Lebas-Foucart: ib. Explications des Inscriptions grecques et latines
recueillies en Grèce etc. Mégaride et Peloponnèse.

Lebas-Waddington: ib. Asie-Mineure.

Rang.: A. R. Rangabé, Antiquités Helléniques. Athènes I. 1842. II. 1855.

Eph. A.: *Ἐφημερίς Ἀρχαιολογική*. Athen. 1837 sqq.

Eph. A. Nou.: *Ἀρχ. Ἐφ.* Athen. 1862 sqq.

Wescher et Foucart: Inscriptions recueillies à Delphes. Paris 1863.
Act. Inst. Arch.: Mittheilungen des deutschen arch. Instituts in Athen.
1876 sqq.

Bull.: Bulletin de correspondance hellénique. Paris et Athènes 1877 sqq.

Newton: The collection of ancient greek inscriptions in the british mu-
seum. part. II. Oxford 1883.

PROOEMIUM.

Cum ante hos ¹⁾ sedecim menses ad perscrutandos titulos qui inde ab h. s. a. XLIV reperti sunt accederem, ut eos qui mensium nomina continent componerem, de fastis Graecis uberius scripserant uiri docti C. Fr. Hermann ²⁾, Theodorus Bergk ³⁾, Henricus Ahrens ⁴⁾; quorum post operas quoniam titulorum copia in dies magis auctae sunt et nonnullae de singulis Graecorum fastis commentationes ⁵⁾ in lucem prodierant, non supernacaneum uidebatur in hanc materiam denuo inquirere, titulos nuper repertos ad fastos Graecos conficiendos adhibere, uirorum doctorum sententias dispersas et colligere et recensere ⁶⁾.

Hoc consilio ad propositum accesseram et titulis huc pertinentibus perquisitis iam maiorem huius opusculi partem con-

---

1) Scripsi superioris anni mense Iunio; tum confectam et absolutam esse hanc dissertationem moneo. Sed tamen omnes, quantum fieri potuit, titulos ante huius anni calendas Apriles editos examinaui, examinatos, quoad fieri debuit, plerumque in annotationibus curaui.

2) 'Griech. Monatskunde'. Göttingen 1844 in 'Abhandlungen d. hist.-philol. Classe d. kgl. Gesellschaft d. Wissensch. zu Göttingen' u. II.

3) 'Beiträge z. griech. Monatsk.' Giessen 1845.

4) 'Z. griech. Monatsk.' Mus. Rhen. XVII (1862) p. 329—367.

5) Quae suis locis erunt citandae.

6) Simile quid etiam Ch. Em. Ruellio, uiro Francogallo, propositum fuisse certe scio. Qui in Ch. Darembergii et Edm. Saglionis 'Dictionnaire des Antiquités Grecques et Romaines' etc. Sixième fascicule. Paris 1879 s. u. calendarium p. 822—832 uirorum doctorum sententias diligentissime conquisiuit. Sed cum uirorum doctorum commentationes omni titulorum copia exstructus examinare aut supplere supersederet, neque materiam exhausit et multas uirorum dd. sententias, quae non iam stare possunt, pro certis affirmauit.

feceram, cum exeunte anno superiore Clodii ¹⁾ 'Fasti Ionici', ineunte hoc anno Latschewii ²⁾ de nonnullis fastis Aeolicis et Doricis liber Russorum ³⁾ lingua conscriptus in lucem prodierunt.

Uterque uir doctus idem potissimum studuit, ut Hermanni de Graecorum mensibus dissertationem titulis qui hodie suppetunt adhibitis emendaret et compleret. Et Clodius quidem summa cum diligentia materiam ad Ionicos fastos condendos in unum contulit, Latschewius non solum ad ea, quae accuratissime tractauit calendaria ⁴⁾ inscriptiones collegit, sed data occasione etiam titulos adscripsit, quibus tamquam fundamentis superstruantur ceterorum ⁵⁾ Graecorum fasti, ut titulorum copiam denuo colligere non iam uideatur operae pretium esse. Nihilominus ne hoc quidem tempore omnem materiam compositam denuo examinare inutile esse arbitror; primum quod omnium Graecorum fastorum facere summam quae adhuc desideratur tanti esse uidetur, tum quod Clodius et Latschewius saepius mea quidem sententia non recte iudicauerunt ideoque nonnullae utriusque argumentationes erunt corrigendae ⁶⁾.

---

1) Arminius Clodius, Fasti Ionici. dissert. inaug. Halis Saxonum MDCCCXXXII.

2) Adscribo eum Latschewii libri titulum, quo usus bibliopola illum proscrisperat 'Ueber einige aeolische und dorische Kalender' epigr. Unters. (Russ. Spr.) VIII no. 196 S. gr. 8°. St. Petersburg, Aug. Deubner. Newsky Pr. 10.

3) Theodori Lutheri Moscauiensis nunc Lipsiensis uiri humanissimi beneuolentia hunc librum in uernaculum sermonem ad usum meum traductum esse etiam hoc loco grato animo profiteor.

4) Thessalica, Perrhaebica, Lamiaca, Boeotia, Locrica, Phocica, Lacedaemonia, Theraea, Megarensia, Calchedonia, Byzantina, Chersonesia, Rhodia, Coa, Calymnia.

5) Velut Chiorum, Corcyraeorum, Deliorum, Eleorum, Halicarnasensium, Lesbiorum; ceterum Latschewius Clodii dissertationem nondum nouisse uidetur.

6) Clodii fastis Ionicis nonnulla mensium nomina, Latschewii calendariis unum, quantum memini (cf. infra capit. II, 3 a), addendum habui eaque suis locis annotaui; quae uero mensium nomina alterutri uiro docto debeo, ea asterisco notata sunt.

Quibus ex rationibus quam Clodii et Latsichewii libris in lucem emissis sequi cogimur, excusetur quaeso, huius dissertationis sibi non constans natura et indoles; quae ex eo efficitur, quod non iam licebat singulas dissertationis partes ad nostrum arbitrium componere, sed utrum longus an brevis essem, pendebat ab eis quas uiri i. d. antea protulerant sententiis. Nam quo magis in nonnullis ab eis dissentimus, eo uberius disserendum erit; ubi autem cum eis consentimus, attulisse eorum locos, quibus nitimur, satis habere potuimus mensibus eo quem probauimus ordine compositis fontibusque subscriptis. Uberrime igitur erit exponendum de fastis Thessalicis, de quibus plane noua proferre posse mihi uideor; contra ad nonnulla Ionum calendaria, quae Clodium summa cum probabilitate condidisse arbitror, admodum pauca additurus sum.

Haec cum in uniuersum praemonuerim, pauca etiam de disponendis rebus praemittam. Atque ita quidem hanc commentationem instituendam esse putauit, ut dissererem:

- I. de fastis Aeolicis,
- II. de mediae Graeciae ciuitatum fastis, qui neque cum Aeolicis neque cum Doricis possunt coniungi,
- III. de fastis Doricis,
- IV. de fastis Ionicis.

Ad finem libri adieci indices duos: alterum ciuitatum quarum menses afferuntur, alterum et mensium adscriptis eis ubi deprehenduntur locis et partium, in quas anni diuidi solent. Postremo confeci tabulas quattuor, quibus omnium Graecorum menses certis — quoad fieri potest — locis collocati et inter se comparati uno in conspectu ponerentur.

Macedonum autem et ceterorum populorum, quorum menses ex hemerologiis quae dicuntur fluxerunt, fastos neglexi, quoniam non tam ex titulis quam ex hemerologiis hauriuntur itaque de his ad Hermanni¹⁾ commentationem relegare licet. Nihilominus ratio habebitur et eorum mensium, qui quamquam posteriorum temporum titulis traduntur uel ex Macedonum

1) Etiam Ruellius l. l. p. 829 sqq. materiam ad haec hemerologia spectantem accuratissime collegit.

fastis effluere potuerunt, tamen an iam antiquitas in usu fuerint nescimus ¹⁾ et eorum, qui quamquam posterioribus demum temporibus usurpati tamen ad antiquiorum mensium formas accommodati sunt uelut *Δημητριών, Ἀδριανιόν, Νεοκαισαρείων*.

Atque in singulorum fastorum tamquam familiis constituendis coniungemus fastos in coloniis Graecis usurpatos cum calendariis earum ciuitatum, a quibus illae conditae sunt. Sed ubi haec lex non satis acriter obseruari neque certius quidquam de cognatione ciuitatum aut de affinitate fastorum statui poterit, in uniuersum certum locorum ordinem sequar.

De mensium autem nominum formis, de eorum significatione, de annorum cardinibus, de diuersis intercalandi rationibus, de aliis rebus summatim disserere omisi, quia etiam his in rebus ad Hermanni dissertationem ideo relegare licet, quod eius maiore parte certum harum quaestionum fundamentum iactum esse exploratum habeo ²⁾. Ceterum etiam eum in quem fastos Graecorum tractandos redegimus ordinem in uniuersum quidem positum esse in Hermanni de fastorum Graecorum familiis sententia — quae nouis repertis titulis in dies magis confirmatur — periti facile ipsi intelligent.

Denique cum multum interesse uideatur certa et firma ab iis secerni, quae ueri quidem similia tamen non explorata uideantur, argumenta ad mensium sedes constituendas ex chronologicis rationibus malui repetere quam ex etymologicis et heortologicis ³⁾; ad quas tum demum confugiebam cum alia uia certam sedem effectum iri plane desperandum esset. Eadem de causa signum interrogationis praescribitur, si locus mensis, adscribitur, si nomen ipsum incertum est.

1) Cf. *Πάνημον* mensem ex Mysiae aliqua parte repetitum; infra cap. IV. B, 4 c et C, 7 b.

2) Ac ne Latschewium quidem, qui summatim de his rebus disseruit (p. 1—55), ab Hermanno in summis quidem rebus dissensisse uideo.

3) Quas tres rationes idem Hermannus (p. 10 sq.) discreuit.

CAPUT I.

*De fastis Aeolicis.*A. De Thessaliae¹⁾ fastis.1. *De fastis Thessalicis.*

a) De fastis Larisaeis.

Inscriptione Ussingiana²⁾ octava quattuor mensium Larisaeorum nomina eaque posterioris³⁾ semestris traduntur hoc quidem ordine: *Λεσχάνοριος*⁴⁾, *Ἀφρίος*⁵⁾, *Βυ* . . . , *Ἰουλιώσιος*. Tertium nomen mutilatum ab Ussingio p. 21 quamvis dubitanter restituitur '*Βυσιος*' propter Delphicorum fastorum analogiam idemque probatur Osanno Philolog. u. VIII (1853) p. 181. Sed Bergades⁶⁾ et Duchesnius⁷⁾, qui eundem ediderunt titulum, praebent *Θυ* . . scripturam, quae ab Heuzeyo Rev. Arch. nouv. série XXXI (1876) p. 259, 2⁸⁾ probata confirmatur — si quidem opus est ullo argumento — titulo Duchesnii 162, ubi idem *Θυσιος*, sicut in eo quem tractamus titulo, est inter Aphrium et Homoloium, ut certa sit quattuor illorum mensium series.

1) Componam hoc loco calendaria eorum qui vulgo in Thessalis habentur populorum: Pelasgiotarum, Thessaliotarum, Hestiotarum, Phthiotarum; Perrhaeborum, Magnetum, Oetaeorum, aliorum; quamquam hos Thessaliae fastos et inter se discrepuisse et a calendario quod dicitur Thessalico longe diversos fuisse statim apparebit.

2) Ussing, Inscriptiones Graecae ineditae. Hauniae 1847.

3) Certa de Thessalorum anni initio testimonia quamquam desunt, tamen facilem de eo coniecturam fieri paulo infra uidebimus.

4) Leschanorius mens iterum comparet in titulo Larisaeo a Lollingio Act. Inst. Arch. VII (1882) p. 343 sq. edito.

5) Aphrius redit alio in titulo Larisaeo Ussing. 8^b = Lebas. 1241 posteriori semestri adscriptus.

6) Pandorae uol. XIV (1864) p. 391 sq. Bergadem ante Duchesnium (uide annotationem proxime insequentem) ueram '*Θυ*' lectionem restituisse Latschewius pp. 69 et 79 monuit. 7) Archives des missions scientifiques. III. série. III. uol. (1876) p. 312 sqq. no. 163.

8) Cf. Comptes rendus de l'Académie des Inscriptions etc. IV. sér. IV. uol. (1876) p. 46 sqq. et Heuzey. et Daumet., Mission archéologique de Macédoine I (1876) p. 431 sqq.

Deinde Hippodromium ¹⁾ et Itonium Larisaeos menses afferunt Duchesnii tituli 160 et 161; quamquam dolendum est, quod non apparet, utri semestri sint adscribendi. Unde iam patet apud Ussingium no. 7 (= Lebas 1239) u. 24 in titulo Larisae inuento *Ἱπποδρομίου* quod legitur posse pro mense haberi; quamquam ne hoc quidem tempore plane diiudicari potest, utrum mensis hoc nomen sit an hominis, quam dubitationem iam indicavit Ussingius p. 17. *

Denique Themistius et Panamus ²⁾ menses Larisaeis fastis adduntur inscriptione Larisaea, quam primus ³⁾ publici iuris fecit Lollingius Act. Inst. Arch. VII (1882) p. 61 sqq.; sed ne hi quidem prae se ferunt notam alterutrius semestris ⁴⁾.

1) Cur Duchesnii titulum 160, quem Larisaeum esse Duchesnius pro certo affirmavit, Perrhaebis potius asciscamus cum Heuzeyo (Rev. Arch. l. c. p. 260) et Paulo Monceaux (Bull. VII 1883 p. 41 sqq.) nulla est causa. Ad quam coniecturam Heuzeyum esse deductum praesumpta quadam sententia infra (hui. cap. A, 2) patebit. Ne Latschewius quidem (p. 87) uiri illius docti sententiam probavit.

2) Huius nominis syllabam paenultimam producendam esse, hoc titulo denuo comprobatur. Legitur enim duplex post 'α' 'μ' littera, quam relicta uocalis antecedentis productione euanuisse conicimus. Ceterum in titulis Delii (cf. Bull. V p. 25 sqq.) saepius occurrit *Πανήμος* forma; quare illud *Πανήμων* quod uersus Callimachi (ed. Schneider. I p. 89. XLVI) praebent, quin rectum sit, dubitare non licet (cf. R. Meister, Curtii Stud. IV p. 441 sq.).

3) Cf. C. Robert et Mommsen. Hermae u. XVII (1882) p. 467 sqq. et Blass. N. Jahrb. CXXV (1882) p. 525 sqq.; quam inscriptionem Paulus Monceaux plane neglexit; ita ut propter unam hanc causam cadat Thessalorum calendarium, quod tamquam genuinum uerumque constituisse sibi uidebatur (p. 53).

4) Statim monendum quidem est de enuntiato quodam ad hoc tempus ignotum, quod huius tituli u. 40 exstat: *Θεμιστίοι τῆ ὑστερομηνία*; cuius uocis significationem ii, qui hunc titulum ediderunt, non explicauerunt. Equidem puto coniungendam esse hanc uocem cum uerbo quod titulo Larisaeo ab Ussingio (no. 8) edito traditur *ὄλ[οκκλίον]* — si modo probatur Duchesnii supplementum; ita quidem ut *ὑστερομηνία* dicatur de eo qui plenilunium sequitur die, ubi luna senescere coepit. Ut enim *νομηγία* est dies, ubi luna *νέος* oritur, ita *ὑστερομηνία* fuisse uidetur is, quo luna *ιστέρα* i. e. *ἐλάσσων* fit.

Ceterum talem mensium diuisionem apud Graecos in usu fuisse testatur scholiasta ad Pind. Ol. III, 33 his quidem uerbis: *ὅτε δὲ ἐστὶ ἡ*

ἡ μὲν ἐπιμνηστικὴ ἐστὶν ἐν ἑσπέρῳ, ἡ δὲ νομηγία ἐστὶν ἐν ἡμέρῳ. 174. 7. 21

Neque tamen prorsus desunt indicia, unde Hippodromii, Panami, Themistii sedes magna cum probabilitate constitua-
mus. Primum Hippodromium et Panamum illum posteriori,
hunc priori semestri insertum ponam septimo et octavo post
brumam loco, quae sententia Perrhaeborum fastorum analogia
commendata Boeotiorum similitudine probatur. Apud Perrhae-
bos enim Hippodromium posterioris esse semestris discimus
comparatis titulis Ussing. 6 et Heuzey. 'Le mont Olympe et
l'Acarnanie' p. 465 sqq. 14 (cf. infra hui. cap. A, 3). Et quam-
quam Perrhaeborum et Larisaeorum fasti aliis in rebus multum
discrepant, tamen artioris coniunctionis nonnulla quidem exstant
uestigia, uelut apud utrosque deprehenduntur Leschanorius et
Homoloïus atque eidem posteriori quidem semestri adscripti;
et Hermaeus potest sane apud utrosque eundem locum occu-
pare, siquidem E. Curtii uerisimilis emendatio ¹⁾ pro tradito
EPNOY (Heuzey. no. 13) EPMAIOY reponentis et mea de La-
risae et Pelasgiotidis fastorum aequabilitate sententia (cf. paulo
infra c) probatur. Ceterum affinitas quaedam Larisaeorum et
Perrhaeborum ab historiae fide minime abhorret ²⁾.

Accedit ad sedem Hippodromii et Panami constituendam
aliud quiddam. In quo expediendo mihi liceat praesumere, id
quod infra demum erit probandum: Thessalorum fastos ac
Larisaeorum fuisse eosdem. Confertur ³⁾ enim Thessalorum
Thyus cum Delphorum Endyspoetropio, quem mensem in idem
anni tempus incidisse ac Boeotorum Thyium comprobant fasti
Boeotii a Lipsio nuper instituti ⁴⁾. Quae Thessalicorum et Boeo-
tiorum fastorum coniunctio confirmatur eo, quod apud utrum-
que populum Homoloïus Thyium sequitur et Hermaeus apud

---

*σελήνη πανσέληνος, δίχα κόπτει τὸν μῆνα· ἐν γὰρ κῆ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ
τοῦ μηνὸς τοῦτο γίνεται;* atque paucis ante dixit plenae lunae lucem esse
'όλόκληρον', id quod fortasse illo in titulo pro Duchesnii 'όλοκλήρον' est
restituendum. — De bipartitis apud Graecos mensibus cf. A. Mommsen.
Heort. p. 374 ann.; Chronol. pp. 55. 59, 2; Ruellii p. 832; Latisch. p. 69, 39.

1) Gött. Gelehr. Anz. II (1860) p. 1384.

2) Cf. Strabonis IX, 5, 19 p. 440. 3) Wescher et Foucart no. 55.

4) Studd. philol. Lips. u. III p. 207 sqq. IV p. 155 sq. cf. hui. cap. B.

utrosque usitatus potuit sane stare eadem anni tempestate. Quae cum ita se habeant, veri uidetur simile apud Thessalos ¹⁾ Hippodromium et Panamum septimum et octauum occupasse post brumam locum, ubi apud Boeotos eos stare uidemus. Hippodromium igitur mensem alterum Larisaeorum semestre conclusisse, Panamum prius putamus incepisse.

De Themistii autem loco res est magis dubia. Apud Halenses quidem titulo Heuzeyano Rev. Arch. l. l. tribuitur posteriori semestri; sed si ullum licet calendarium praeter Boeotium ad condendos Larisaeorum uel Thessalorum fastos adhibere, Perrhaeborum certe calendarium licet, quocum Thessalorum fastos aliquomodo cohaesisse uidimus. Contra inter Halensium et Thessalorum fastos nullum fere interfuisse uinculum infra apparebit.

Quibus de causis Halensium Themistius posteriori semestri adscriptus minime impedit, quominus Larisaeorum Themistium addicamus priori semestri; quin etiam fortasse licebit — si quidem licet rursus praesumere Thessalicos qui dicuntur fastos congruisse cum Larisaeis — ad certiore sedem Themistii statuendam adhibere titulum a Wachsmuthio Mus. Rhen. uol. XVIII (1863) p. 540 sqq. editum; quamquam per ambages demum ad eum qui ante oculos obuersatur finem perueniemus. Comparatur enim Thessalorum Themistius cum Perrhaeborum Dio, quem priori ²⁾ semestri esse tribuendum infra elucebit, ut Themistius apud Larisaeos et Dius apud Perrhaebos fuisse uideantur eiusdem semestris. Et Aetolorum Dius in quod anni tempus ceciderit, accuratius intellegitur ex compluribus titulis, qui et apud Wescherum et Foucartum ³⁾ et in Bull. uol. V ⁴⁾ leguntur. Solet enim conferri cum Delphorum Poetropio. Videtur igitur, cum Perrhaeborum priore semestri Delphorum Poetropium

1) Praeterea Hippodromius et Panamus eodem quem apud Boeotos tenere ordine steterunt apud Lamienses cf. hui. cap. A, 4.

2) Quod semestre idem fere anni tempus comprehendisse uidetur ac Larisaeorum cf. hui. cap. A, 3.

3) No. 124. 145. 188. 199. 252. 304. 319. 320. 324. 333. 385. 386.

4) P. 397 sqq. no. 17. 23. 27. 28. 31. 36.

comprehensum esse veri simile sit, ut apud Aetolos, ita apud Perrhaebos Dius, quem uidemus cum Poetropio comparari, in idem anni tempus incidisse; sed de ipsa sede res est incerta. Animaduertendum autem est Diuum eundem locum, quem apud Aetolos tenuit, posse occupare apud Perrhaebos, ut etiam Larisaeorum Themistio assignari possit duodecimus ille post brumam ¹⁾ locus.

Itonium mensem posterioris quo apud Perrhaebos contineri uidetur fuisse opinamur semestris eumque collocamus, quamquam dubitanter, undecimo Thessalorum anni loco.

b) De Pelasgiotidis, Thessaliotidis, Hestiaeotidis²⁾
fastis communibus.

Omnes quos habemus menses Pheraeos, Cierinos, Metropolitanos, alios uno excepto iam apud Larisaeos inuenimus; sunt enim hi:

apud Pheraeos:	apud Cierinos:	apud Metropolitanos:
Ἐρμαῖος ³⁾ I. sem.	Ἰτώνιος ⁴⁾	Ὁμολάιος ⁵⁾
	Θῶος ⁴⁾	Θεμιστίος ⁶⁾
		Θῶος ⁷⁾
		Ἐρμαῖος ⁷⁾
		Ἰτώνιος ⁷⁾

Omitto titulum Ussing. 6⁵⁾, quem Lebasium secutus Duchesnius Metropolitanum esse dicit. Est enim inuentus prope Turnabum, quem uicium situm esse intra fines Perrhaeborum indicat Heuzey (cf. hui. cap. A, 3). Menses igitur quos praebet hic lapis

1) Pro primo post brumam mense habeo eum, qui Atheniensium Gamelioni et Delphorum Amalio respondet, pro duodecimo Posideonem et Poetropium.

2) Hestiaeotidis esse Metropolitum oppidum demonstrat Bursian. Geogr. Griech. I, 53; id quod est monendum propter Pauli Monceaux sententiam, qui cum Lebasio censet id oppidum fuisse situm in Thessaliotide.

3) Ussing. 4 B = Lebas. 1217 B adscripta prioris semestris nota.

4) Lebas. 1188 sq., quem utrumque mensem iam nouerat Hermannus pp. 69. 118. 5) Heuzey. et Daumet. p. 437 no. 219. cf. Rev. Arch. p. 259, 3.

6) Ussing. 5 = Lbs. 1192; Monceaux l. l. 7) Monceaux l. l.

8) = Lebas. 1295.

Hippodromius, Phyllicus, Itonius, cuius nomen legi posse mihi uidetur, Perrhaebis potius fastis inserendi sunt et Wachsmuthii et Duchesnii sententiae corrigendae. Ne Crannoniae quidem inscriptionis a Lebas. no. 1211 a editae hoc loco ratio habetur. Neque enim ei ullius mensis nomen subesse putamus; siue cum Ahrente¹⁾ et Keilio²⁾ u. 3 legimus ‘Ἰπποδρομ[ος]’ siue cum Fickio³⁾ ‘Ἰπποδρομί[ος]’, cum conexu uerborum hominis nomen requiratur.

Accedunt iam tria nomina quae titulis non certo quodam loco inuentis exhibentur haec:

Θεμιστιος et Ἀφ[ριος]⁴⁾; Ἐρμαῖος⁵⁾.

Cum igitur nomina mensium sex apud Larisaeos inuenta redeant apud ceteros Pelasgiotas, Thessaliotas, Hestiaeotas, licet statuere omnium harum regionum incolas usos esse eodem calendario.

Ita eram argumentatus cum in lucem prodiit Pauli Monceaux noua inscriptio Metropolitana, cuius argumentum non consentit nostra cum ratione, quin etiam pugnat cum tituli Ussingiani 4B memoria (cf. hui. diss. p. 323). Traduntur enim titulo illo quattuor menses hoc ordine compositi: Θῦος, Ἐρμαῖος, Ἰτώνιος, Θεμιστιος, quos omnes fuisse ueri simillimum est eiusdem semestris, quoniam nulla intercedit alterius semestris nota. Sed quaeritur, utri semestri sint adscribendi, cum ne praescriptio quidem praebeat ullum alterutrius semestris indicium. Priori semestri ne attribuamus hos menses obstat Larisaeorum Thyus, quippe quem constet fuisse posterioris semestris (cf. p. 319). Si autem posteriori quod requirit Thyus semestri quattuor illos menses inserimus, refellitur Ussingiani quem modo diximus tituli memoria et cadunt Thessalorum fasti⁶⁾, quos mihi uideor aliqua cum probabilitate condidisse.

1) De dial. dor. p. 528. 2) Inscriptt. Thessalicae tres. Numburgi 1857 no. 2. 3) Beitr. z. Kunde d. indogerm. Sprachen ed. A. Bezenberger. V (1880) p. 16 sq.

4) In tit. inter Pharsalum et Crannona inuento Heuzey. et Daumet. p. 435 no. 215. 5) In lapide prope Metropolim effosso; apud eosdem no. 222 cf. Heuzey. Rev. Arch. l. l. p. 259, 3.

6) Ne cum eo quidem quem Latschewius instituit Thessalorum mensium ordine potest huius tituli mensium series consociari, nisi forte diuersa

Quibus ex angustiis ¹⁾ quamquam qui effugiam non uideo, tamen censeo huius tituli auctoritatem non tantam esse, ut Hestiaeotas putemus menses quidem eosdem habuisse ac Pelasgiotas et Thessaliotas, sed ordine mensium non eodem esse usos. Nam si quis lapicidae erroribus laborare hanc inscriptionem contendat, eius sententiam arbitrer non carere fundamento. Sanandae enim erant Paulo Monceaux corruptae lectiones complures uelut u. 7 ΕΡΑΙΟΥ in ΕΡΜΑΙΟΥ; u. 9 ΕΘΥΤΥΧΟΣ in ΕΥΤΥΧΟΣ; u. 10 ΙΠΠΑΡΧΟΝΤΟΣ in ΙΠΠΑΡΧΕΟΝΤΟΣ; u. 11 ΕΔ in ΔΕ.

Praeterea ne ratio quidem menses significandi est sibi constans; legimus enim quattuor locis 'μηρος' uocabulum mensis nomini praemissum, semel u. 8 'Ιτωνίον' solum, et hoc quidem loco deprehendimus adscriptam diei notam (x'), id quod multo magis discedit a communi huius tituli usu. Hic igitur titulus, quoniam causa est, cur de eius genuina forma dubitemus, uidetur in praesentia quidem ad ordinandos Thessalorum fastos non esse adhibendus.

Quodsi haec quam commendauimus sententia de horum fastorum aequabilitate probatur, fieri potest, ut Hermaeum prope

fuisse Thessaliae et Hestiaeotidis annorum initia et eos quos titulus Metropolitanus sine alterutrius semestris nota affert menses per utrumque semestre esse distribuendos statuitur. — Sed si quis tale quid statuit, me non habet assentientem. Neque enim uidetur ueri simile, Hestiaeotas menses quidem eosdem habuisse ac Thessaliotas, cardinem anni non habuisse eundem, quoniam etiam Halenses, quorum fasti ceteris in rebus multum discrepant ab omnium Thessalorum calendario, tamen eodem usos esse anni initio facile conicitur (uide paulo infra 2). Praeterea qui titulo Metropolitanum enumerantur menses non prius uidentur posse per utrumque semestre distribui, quam aut certum sit per totum annum apud Metropolitanas munere suo functum esse 'ταμίαν' qui dicitur magistratum, quem apud Halenses, Pelasgiotas, Perrhaebos fuisse scimus in officio unum per semestre, aut appareat illis mensium nominibus antecessisse praescriptionem, qua totum per annum 'ταμίαν' fuisse eundem indicaretur (uelut his quidem uerbis: 'ταμιεύοντος δὲ ὅλον τὸν ἐνιαυτὸν' cf. Heuzey. Rev. Arch. l. l. B).

1) Eas quas modo adumbrauimus difficultates Monceaux non nouisse neque Hermaeum mensem apud Pheraeos priori esse adscriptum semestri obseruasse uidetur.

Metropolim et Pheris inuentum addamus Larisaeis fastis; et percommode cadit, quod Hermaeus etiam his in fastis potest collocari priore semestri, quod apud Pheraeos eum occupasse scimus. Ceterum Mercurium honoratum esse apud Larisaeos e titulis sepulcralibus ¹⁾ elucet, ubi legitur *Ἐρμάου χθονίου*. Quem mensem ad Boeotiorum fastorum rationem putamus ita collocandum esse, ut antepositus Leschanorio duobus mensibus a Thyo absit.

c) De calendario quod dicitur Thessalico.

Res ita comparatae sunt, ut credamus Pelasgiotidis, Thessalio-
tidis, Hestiaeotidis fastos communes esse dictos Thessalicos et enuntiatum *ὡς Θεσσαλοὶ ἄγοντι*, quod bis tantum adhuc legitur ²⁾, pertinuisse ad Thessalos ³⁾, qui incolebant Pelasgiotidem, Thessalio-
tidem, Hestiaeotidem. Quae sententia munitur duplici obseruatione. Primum enim uidemus Themistium, quem Wachsmuthii titulus praebet, et Thyum ex altero fonte sumptum inesse in Pelasgiotidis et Hestiaeotidis fastis. Deinde, quod multo grauius est, Pelasgiotarum Themistius et Thyus possunt — sicut uidimus — tenere eadem loca, quae Thessalorum Themistio et Thyo assignantur titulis extrema in pagina allatis ²⁾. De Thyo quidem res est admodum uerisimilis.

Quodsi probatur nostra sententia de Pelasgiotidis, Thessalio-
tidis, Hestiaeotidis et Thessalorum qui dicuntur fastorum

1) Cf. Duchesnii p. 321 t. 164 alios locos.

2) Wachsm. tit. l. l. p. 540; Wescher. et Foucart. no. 55.

3) Verba illa *ὡς Θεσσαλοὶ ἄγοντι* euincunt unum calendarium ualuisse apud complures gentes Thessalicas, sed quarum gentium id commune fuerit quaeritur; quae quaestio est ad soluendum eo difficilior, quo latius apud ueteres patuisse uidemus Thessalorum nomen. Sed tamen in tabulis, ubi *ἀμφικτιόνες* enumerantur, Thessalis opponuntur Perrhaebi, Magnetes, Phthiotae (Aeschin. de f. l. § 116; Paus. X, 8, 2; C. Wescher. Mém. présentés par divers savants à l'Acad. des Inscript. I. sér. VIII. u. p. 1. cf. Foucart. Bull. VII 1883 p. 432); quorum populorum illos utrosque inter omnes constat suis ipsorum usos esse fastis. Quibus de causis non intellego, cur Latschewius (p. 87) uerba illa *ὡς Θ. ἄγοντι* ita urserit, ut ratus ea esse dicta etiam de Halensibus et Phthiotis difficultates inde natas remouere studuerit coniecturis satis audacibus (cf. paulo infra 2).

congruentia, nouum accipimus ad componendum Thessalorum calendarium subsidium, unde conciliata Thessaliorum mensium quam finximus serie cum Delphorum fastis fiat conclusio de Thessalorum anni cardine. Quo fundamento ¹⁾ iacto addo hanc tabulam:

Delphis:	apud Thessalos:	Delphis:	apud Thessalos:
	I. sem.		II. sem.
<i>Βουκάτιος</i>	1. Πάναμος	<i>Βύσιος</i>	7. <i>Λεσχανόριος</i>
<i>Βοαθός</i>	2. .	<i>Θεοξένιος</i>	8. <i>Άφριος</i>
<i>Ήραιος</i>	3. .	<i>Ένδυσποιτρόπιος</i>	9. <i>Θϋς</i>
<i>Δαδαφόριος</i>	4. .	<i>Ήρακλείος</i>	10. <i>Όμολώιος</i>
<i>Ποιτρόπιος</i>	5. ? <i>Θεμιστιος</i>	<i>Ίλαϊος</i>	11. ? <i>Ίτώνιος</i>
<i>Άμάλιος</i>	6. <i>Έρμαϊος</i>	<i>Άπελλαϊος</i>	12. <i>Ίπποδρόμιος</i>

2. De fastis Halensibus.

Titulo Halensi, quem edidit Heuzey. Rev. Arch. l. l., debemus mensium nomina octo, quorum quattuor inseruntur priori semestri, tria posteriori; accedit mensis intercalaris, qui utri semestri sit addicendus dubium est. Nomina sunt haec:

I. sem. <i>Άδρόμιος</i>	II. sem. <i>Μεγαλάρτιος</i> ²⁾
<i>Έώνιος</i>	<i>Θεμιστιος</i>
<i>Πυθoϊος</i>	<i>Όμολώιος</i>
<i>Άγναϊος</i>	

mensis intercalaris *Γενέτιος* *εμβόλιμος*.

1) Quamquam non ignoro ex una hac Endyspoetropii et Thyi comparatione non debere colligi fuisse hanc responsionem constantem, tamen iacio hoc fundamentum, quoniam alia desunt subsidia et eae quae ex intercalandi uarietate existunt calendariorum discrepantiae non tam late patent. cf. Herm. p. 25 sqq. — Ab eodem loco post brumam octauo Locrorum annum cepisse initium infra cap. II, 3 a uidebimus.

2) Monceaux, qui titulo denuo inspecto hunc mensem assignat priori semestri, mihi non persuasit. Debebat enim afferre ea quae titulus praebet uerba eaque eo quo ipse cognouerit ordine disposita. Cum autem satis haberet ferre sententiam neque adnotaret, quid Heuzeyus in describendo titulo peccauisset, censeo etiam hoc die ab eo quod uir ille doctus publici iuris fecit apographo esse proficiscendum. Nam quamquam concedo Megalartii nomen non stare suo loco, sed expectari post praescriptionem de-

Hoc igitur titulo duplex quoddam efficitur: primum enim distribuuntur menses per duo semestria; tum habemus ordinem, quo menses sese exceperunt; quamquam non constat eos eo quo traduntur ordine protinus sese consecutos esse. Attamen id concedendum erit Heuzeyo Adromium mensem, quippe qui bis primo exhibeatur post praescriptionem loco, primum mensem fuisse uideri prioris semestris.

Itaque his rebus, quae ex inscriptione ipsa iam ab Heuzeyo haustae sunt, nihil potest opponi. Sed in eo, quod uir ille doctus putat Genetium intercalarem appositum esse posteriori semestri, me non habet assentientem. Immo uero quoniam Adromius et Hagnaesus, qui proxime antecedunt, prioris semestris fuerunt, etiam Genetius intercalaris addendus esse uidetur priori semestri¹⁾. Quin etiam putamus, id quod infra erit probandum, Genetium communem esse Halensium mensem eumque sextum prioris semestris.

Ac ne illa quidem, quae Heuzeyus proposuit de mensibus ad anni tempora referendis aut de calendario Thessalico restituendo, hoc quidem tempore iam probari possunt, cum fundamenta, quibus usus est, aliis titulis nuper inuentis labefactata sint. Primum enim Halensium mensibus ordinandis lucem attulit titulus Melitaeus ab Haussoulliero²⁾ editus, quo Pythoeus mensis cum Delphorum Poetropio aequatur. Qua comparatione Heuzeyi cecidit sententia, qui Pythoeum cum nostro

---

mum *ταμίσιοντος* etc.', tamen malim perferre unam hanc inconstantiam quam exemplo hoc quidem scrupulo difficultates augere. Patet enim, si Megalartium ad praecedentia referamus, desiderari eum mensem, quo factas esse putemus manumissiones uu. 44—49 enumeratas. Quibus de causis non uideo, quomodo Pauli Monceaux sententia defendi possit. — Ceterum quod uir ille Francogallus huius tituli condicionem parum accurate exposuit, eo magis est dolendum, quoniam Latischewius, qui est a. 1881 profectus titulum Heuzeyanum de integro spectaturus in oppidum Armyro, ubi eum esse Heuzeyus sponderat, rediit infectis rebus. Remotus enim erat suo loco lapis ille neque usquam potuit reperiri. cf. Lat. p. 88, 33.

1) Cf. Delphorum Poetropium alterum, quem in prioris semestris mensibus esse habitum docet tit. Wescher. et Foucart. 425.

2) Bull. V p. 423 sq. no. 37, quem titulum Monceaux plane neglexit.

septembri comparauerat. Ex hoc Pythoeo cum Delphorum Poetropio comparato sequitur, ut ceciderit Halensium prius semestre in idem fere anni tempus ac Thessalorum, apud quos p. 327 uidimus posterius semestre cepisse initium ab altero post brumam mense, unde colligere liceat illas ciuitates habuisse ut bipartitum annum, ita semestria ab eodem anni tempore incipientia¹⁾. Quam similitudinem, quoniam alia desunt ad Halensium anni initium constituendum subsidia, censeo ita esse premendam, ut negem illam Pythoei et Poetropii responsionem fuisse constantem²⁾. Immo uero Pythoeus conuenisse plerum-

1) Hunc Halensium et Thessalorum anni cardinis consensum meram confiteor esse coniecturam; quin etiam statim uidebimus multum ceteris in rebus Halensium fastos a Thessalorum calendario discrepuisse. Tamen mea de communi Halensium et Thessalorum anni initio sententia eo excusetur quaeso, quod comparatis Heuzezy et Haussoullieri titulis Halensium apparet anni initium a Thessalorum anni cardine potuisse non longius abesse quam uno mense. Ceterum idem ab octauo post brumam mense anni initium inuenitur apud Locros, quorum calendarium nullam prae se fert cum Thessalorum fastis similitudinem, ita, ut refutata artiore Halensium et Thessalorum fastorum coniunctione tamen idem statuere liceat utrorumque anni initium.

2) Ad eandem constituendam intercalandi discrepantiam inclinat Latischewius (p. 96). — Sed minime probatur eiusdem sententia de diuersis Thessalorum et Delphorum mensium initiis, ad quam putauit confugiendum esse, ut excusaretur ea quam proposuit Pythoei et Heraei comparatio. Immo uidetur semper esse tenendum, Graecorum menses cepisse initia a nouilunio (Ideleri Handb. der Chronolog. I pp. 266 sqq. 279 sq.; A. Mommsen. Chronolog. p. 59, 2). Et si quando usquam (cf. Herm. p. 26) mensium initia ab hoc cardine discesserunt, erat haec discrepantia certe non constans neque apud Thessalos, quippe quorum menses uideamus in duas partes esse diuisos per plenilunium (cf. p. 320, 4) neque apud Delphos, ad quorum fastorum exemplum alia Graecorum calendaria esse ordinata A. Mommsen probabiliter statuit (Delphik. p. 125 sqq.). Contra eum autem Plutarchi locum (Aristid. 19), cui tamquam fundamento Latischewius sententiam suam superstruxit, eiusdem Plutarchi uerba (de Herod. mal. XXVI; Moral. p. 861 EF Xyl.) sunt afferenda, quae citat Clodius luculenter disserens (p. 18 sq.) contra similem Homollii sententiam (cf. hui. cap. B et cap. IV. A, 1. 6) eisque, quoniam spectant ad antiquiora tempora, plus tribuam, quam illi loco, cuius auctoritatem iam pridem optimo iure imminuit Fréret (cf. Hermann. p. 26).

que uidetur cum Delphorum Dadaphorio, a quo Halensibus priore anno intercalantibus quam Delphis Pythoeum prodisse statuimus ad posteriorem Poetropium. Hoc si concludere licet, quamquam nulla alia re usque ad hoc tempus similitudo horum fastorum commendatur, euadit Halensium mensium ordo hic:

Delphis:	Hali:	Delphis:	Hali:
	I. sem.		II. sem.
<i>Βουκάτιος</i>	1. <i>Ἀδρόμιος</i>	<i>Βύσιος</i>	7. ? <i>Μεγαλάγριος</i>
<i>Βοαθόςος</i>	2. } ? <i>Εὐώνιος</i>	<i>Θεοξένιος</i>	8. ? <i>Θεμιστίος</i> 1)
<i>Ἡραῖος</i>	3. }	<i>Ἐνδυσποιτρόπιος</i>	9. ? <i>Ὁμολώσιος</i> 1)
<i>Ἀρδαφόριος</i>	4. <i>Πυθοῖος</i>	<i>Ἡρακλείος</i>	10. .
<i>Ποιτρόπιος</i>	5. <i>Ἄγναιος</i>	<i>Ἰλαῖος</i>	11. .
<i>Ἀμάλιος</i>	6. <i>Γενέτιος</i>	<i>Ἀπελλαῖος</i>	12. .
	<i>Γενέτιος</i> ἐμβόλιμος,		<i>Ἰτώνιος</i> ?
	intercalaris m.		incertae sedis.

Denique quaeritur, num unum fuerit omnium Phthiotarum calendarium; quam quaestionem confiteor hoc quidem tempore non posse solui. Quamquam enim exemplis Pelasgiotidis, Thesaliotidis, Hestiaeotidis fastorum commendatur unum omnium Phthiotarum calendarium, cui sententiae fauet 2) Pythoeus mensis, quem tenemus et apud Halenses et apud Melitaeos eumque eiusdem, ut uidetur, anni tempestatis, tamen propter tantam quam uidemus Graecorum fastorum discrepantiam adnotare satis habeo nihil in praesentia obstare, quominus unum Phthiotarum calendarium sumamus. Quam sententiam de Phthiotarum fastorum congruentia si quando ueram esse apparebit, licebit rationem habere etiam Thaumacorum Itonii 3) mensis, quem nunc quidem summa cum dubitatione adscripsi Halensium fastis.

Iam redeundum est ad illam quaestionem supra significa-

1) Iniuria transposuit Heuzeyus menses Themistium et Homoloium, ita, ut Homoloius praecederet Themistio.

2) Ad hanc opinionem fulciendam nuperrime accessit Thaumacorum Adromius mensis, cuius nomen primo tituli a Lollingio Act. Inst. Arch. VIII p. 127 sqq. editi uersu latere uidetur.

3) P. Monceaux Bull. VII p. 44 sq.

tam, num cum Heuzeyo credere liceat Thessalicos et Halenses fastos ita fuisse eosdem, ut utrorumque menses conferamus in unum calendarium. At utrisque fastis collatis negamus hoc posse fieri. Habemus enim Thessalicos menses nouem et totidem Halenses, sed sex ab illis diuersos, ut fasti ex utriusque calendarii mensibus compositi abundant tribus mensibus. Quam difficultatem nemo uir doctus neque Heuzeyus neque Latschewius neque P. Monceaux remouere potuit nisi argutiis ¹⁾.

Nam Hippodromium fuisse uere Larisaeum et Thessalicum mensem contra Heuzeyum p. 320, 1 exposui; neque mihi probatur comparatio Hippodromii cum Adromio, cum displiceat etymologia illa, quae ita faciat Adromium mensem eum, quo cursus non fiunt, ut eidem mensi apud eos, qui equiria agebant nomen Hippodromio, apud illos, qui talia non agebant, Adromio inditum esse putandum sit.

Iure igitur neutrum subsidium, quo Heuzeyus usus est ad unum constituendum Thessalorum et Halensium calendarium, probauit Latschewius. Sed cur remedia, quae ipse proposuit, accipiamus, non iustiores sunt causae. Suadet enim (p. 88 sq.), ut pro tradito 'Εὐορίον' nomine legatur 'Ἰξ]ορίον' (u. 9) et Adromius mensis putandus sit fuisse eiusdem significationis, cuius fuisse Panamum Ahrens aliqua cum probabilitate docet ²⁾, ita, ut arbitretur eiusdem mensis altero loco alterum nomen fuisse in usu. Sed quamuis Latschewio sit persuasum Heuzeyum neglegenter solere titulos describere, tamen hoc quidem loco ullius peccati ne minimum quidem uestigium depre-

1) Simile quid Lollingius (Act. Inst. Arch. VIII p. 210) spectasse uideatur, cum omnes negauerit in fastis Thessalicos constituendis difficultates esse sublatas a Wachsmuthio, Duchesnio, Heuzeyo, Paulo Monceaux. At dubitatio de calendario Thessalico a uiris i. d. instituto non pendet ab explendo ultimo tituli Lollingiani uersu. Ceterum si recte Lollingius ibi restituerit 'Ἰπερ]β[ερε]τ[α]ρίον', Metropolitanam illam inscriptionem curare nostra prorsus non interfuerit; cf. hui. diss. prooemium.

2) Mus. Rhen. XVII (1862) p. 336 sqq., qui arbitratur 'Panamum' constare ex uerbis 'πᾶς' et 'ἄμους' (i. e. ὁμός). Adromius autem constat secundum Latschewium ex 'ἄδρός' et 'ὄμους', quare censet esse scribendum Hadromium.

hendimus. Nam cur desperemus de Euonii nomine, non est satis causae; quoniam ad id damnandum dubitatio de eius significatione nihil fere ualet. Sunt enim compluria¹⁾ mensium nomina, quae quid significant, nos nescire Latschewius p. 20 ipse concedat. Neque Adromii et Panami comparationi, quam ille uir doctus instituit, plus tribuerim quam Heuzeyi Hippodromii et Adromii explicationi. Ceterum si quis statuit Thessalorum et Halensium calendaria inter se discrepuisse uno quidem mense, is non debet negare hanc dissensionem potuisse etiam latius patere.

At ut omnes hae quas significauimus difficultates remoueantur, ne utrumque calendarium conflamus, impedit Genetius mensis, quem intercalarem tantum esse Heuzeyo persuasum est. Neque Latschewius ausus est eum in communium mensium numero habere, quamquam difficultatem huius sententiae ipse sensit. Quod enim putat Genetium esse praeter consuetudinem semel tantum intercalatum, ipse sibi uidetur praeter uerisimilitudinem statuisse (p. 86).

Denique Paulum Monceaux breui monemus et Thessalorum Hippodromium remouisse cum Heuzeyo et Panamum plane omisisse; praeterea nouauit²⁾ Homoloium mensem intercalarem, quae sententia contra ipsius tituli memoriam pugnat et ab eodem quem ceteri uiri docti non satis obseruauerunt Graecorum usu abhorret.

Contra equidem ex Genetio intercalari esse colligendum censeo, sexto anni Halensis mensi fuisse nomen Genetio (cf. p. 328), cum apud Graecos, quantum scio, omnes antiquioribus³⁾ quidem temporibus mensi intercalari fuerit nomen praecedentis mensis; conferatur:

1) Velut Chaliensium *Κοούτιος*, Locrorum *Λωών*, Cymaeorum *Τεσφεις*; cf. cap. II, 3 c.

2) Miror, quod contra tituli fidem audet negare (p. 54) fuisse Genetium mensem intercalarem. Videtur titulum Heuzeyanum prorsus non inspexisse, quoniam sibi finxit Heuzeyum fuisse auctorem huius intercalaris mensis.

3) Posterioribus demum temporibus apud Athenienses mensi intercalari inditum est nomen Hadrianioni, cuius origo in promptu est; cf. A. Momm-

Atheniensium	Ποσειδεὼν δεύτερος (C. I. 270),
Boeotorum	Ἀλαλχομένιος δεύτερος (Bull. III p. 465 C),
Delphorum	Ποιτρόπιος δεύτερος (Wescher. et Foucart. 86),
Rhodiorum	Πάναμος δεύτερος (C. I. 5381 c. 5382.),
Tauromenitarum	Ἀπελλαῖος δεύτερος (C. I. 5640 tab. III, 1, 9).

Nam quamquam in his omnibus exemplis intercalaris mensis discernitur a communi eiusdem nominis addito adiectiuo 'δέυτερος', tamen additum 'ἐμβόλιμος' non minus uidetur indicare mensem fuisse communem, cui idem nomen fuerit Genetio, quocum ne commisceretur mensis intercalaris erat periculum; quod cognomen 'ἐμβόλιμος' esset plane superuacaneum, si intercalari mensi fuisset suum ipsius nomen Genetio. Itaque suadeo, ut fastis Halensibus sexto quidem prioris semestris loco inseratur Genetius mensis; id quod nimirum non potest fieri, nisi Halensium fastos putamus a Thessalorum prorsus esse secernendos.

3. De fastis Perrhaebis.

Eis quos Wachsmuthius Mus. Rhen. XVIII (1863) p. 540 sqq. attulit mensibus Perrhaebis duos addimus nouos et emendamus eorum seriem ad exemplum aliorum fastorum nuperrime institutorum. Neque enim ad certum ullum locum spectat inscriptio Ussingiana 6 (cf. hui. diss. p. 323), quam Ussingius indicat esse inuentam prope Turnabum, quem uicem Heuzeyus¹⁾ longe discrepans a Lebasio demonstrat situm esse non procul a Phalanna²⁾ intra fines Perrhaeborum. Quo titulo ad fastos Perrhaebos reuocato accedunt ad hos quorum Wachsmuthius habet rationem menses Hippodromius et Phyllicus, quos Wachsmuthius et Duchesnius tribuerunt fastis Thessalicis; et mea³⁾ quidem sententia etiam Itonius mensis, quem censeo huius tituli

sen. Heort. pp. 47**. 318*** et infra cap. IV. A, 1a. Contra Genetius non habet talem excusationem. — De Macedonum Dioscuro res est controuersa cf. Herm. p. 102. Lat. p. 44.

1) Le mont Olympe etc. p. 486, 1 cf. Rev. Arch. l. l. p. 259.

2) Cf. Steph. Byz. s. u. Φάλασσα.

3) Video Latschewium (p. 101) item hoc loco reposuisse Itonium neque tamen animaduertisse eam quam indicaui difficultatem.

u. 33 esse restituendum, ubi legitur ΤΩΝΙΟΥ; quamquam Itonii sedes, quae Hippodromii et Phyllici conexu commendatur contra similitudinem pugnat, quae uidetur intercessisse inter fastos Perrhaebos et Thessalicos (cf. paulo infra). Singulorum igitur Perrhaeborum oppidorum menses traduntur hi:

Aeginii:	Cyretiis:	Oloossonē:
ΙΛΙΟΥ ¹⁾	Λεσχ[ανόριος ²⁾ 'Ομολώιος ³⁾	Λεσχανόριος ⁴⁾ 'Αφριος ⁵⁾
Duclistae:	Seli:	prope Turnabum:
Λεσχανόριος ⁶⁾ 'Ομολώιος ⁷⁾ 'Απολλώνιος ⁸⁾ 'Ερ[μαί]ος ⁹⁾	ΑΙΟΣ ¹⁰⁾ Λεσχανόριος ¹¹⁾ 'Απολλώνιος ¹²⁾ 'Ιπποδρόμιος ¹³⁾	'Ιπποδρόμιος ¹⁴⁾ Φυλλικός ¹⁵⁾ 'Ιτώνιος ¹⁴⁾

1) Lebas. 1206^b; Latschewius legit ΑΙΟΥ et restituendum proposuit ΕΡΜΑΙΟΥ uel ΑΓΝΑΙΟΥ; illud uidetur praefendum cf. Heuzeyi Le mont Olympe etc. p. 465 sqq. 4, 4.

2) Uss. 12^b = Lebas. 1309 a. — Latschewii coniectura, qui putat (p. 78) in tit. Uss. 12^e (= Lebas. 1307) latere Leschanorium, magnam habet probabilitatis speciem. — Contra quod in tit. Uss. 12^b u. 13 (= Lebas. 1309 b. 4) reponendum proposuit (p. 77) ΑΓΝΑΙΟΥ pro tradito ΑΓΑΓΥΑΙΟΥ, me non habet assentientem. De qua lectione eo magis dubito, quod hoc mensis nomen non redit nisi apud Halenses; apud quos uos quidem putamus calendarium ualuisse a ceteris Thessalicis diuersum. Ceterum sententiarum conexus obscurior est, quam ut fiat coniectura de ullius mensis nomine; et Latschewius cogitur expedire eas quae praecedunt litteras ΑΓ sumpto lapicidae errore.

3) Uss. 12^e = Lebas. 1308.

4) Heuzeyi Le mont Olympe etc. 3, 2. 5) Uss. 9 = Lebas. 1314.

6) Heuzeyi Le mont Olympe etc. 11, 1. 3. 4. 8. — Reicienda esse uidetur ea quam Latschewius (p. 88, 33) commendauit huius tit. u. 17 sq. emendatio, ubi pro tradito ΛΕΣΧΑ|ΠΑΡΓΕΙΟΥ scripsit ΛΕΣΧΑΝΟΡΓΕΙΟΥ. Contra ualde arridet Heuzeyi sententia scribentis Λεσχ[ανορίου] στρατηγούτος' Αργείον etc. Nam quamquam nullum exstat testimonium mensium nominum per compendium scriptorum, tamen hoc quidem loco facile cogitatur de lapicidae errore, qui omiserit illius nominis finem. Et simile aliquid legere mihi uideor in tit. Duchesni 162, ubi exstat ΟΜ pro ΟΜΟΛΩΙΟΥ. — Praeterea Heuzeyi sententia nullam habet difficultatem, quoniam uix potest negari, latere in illa Π littera crebrum illud compendium uerbi 'στρατηγούτος', cuius uariae exstant in hoc titulo formae uelut u. 9 Π (cf. u. 38); u. 13 Ο, ubi Heuzeyus (p. 472, 4) restituit ε; u. 27 Σ;

Quos singulos menses non dubito coniungere in unum calendarium Perrhaebum, quod exstitisse docent uerba 'καθὼς Περσαιβοὶ ἄγοντι' titulo Wachsmuthiano tradita.

Ad ordinandos menses adiuuamur duplici quadam re: alii enim menses in ipsis quibus traduntur titulis habent alterius semestris notam; aliorum situs definitur fastorum Thessallicorum exemplo.

Priori semestri titulis adscribuntur Ἀπολλώνιος¹⁾ et Ἐρμῆαιος, siquidem E. Curtius (cf. hui. dissert. p. 321) recte pro tradito ΜΝΟΣΕΡΝΟΥ scripsit ΜΗΝΟΣΕΡΜΑΙΟΥ, quam coniecturam Wachsmuthius et Latschewius sunt amplexi. Posteriori semestri certis testimoniis adduntur hi menses: Ἀεσχάριος²⁾, Ὀμολώιος³⁾, Φυλλικός⁴⁾. Posterioris semestris esse etiam Hippodromium et Itonium, quem restituimus, apparet ex ipso de quo sermo erat titulo, ubi menses Hippodromius, Phyllicus, Itonius hoc quidem ordine sese excipiunt. Quodsi Phyllicum fuisse posterioris semestris scimus, ceterorum mensium duos esse assignandos eidem semestri efficitur, cum nulla intercedat alterius semestris nota. Quod indicium Latschewius ita neglexit, ut Perrhaeborum et Thessalorum Hippodromium et Itonium tribueret (p. 99) priori semestri. Ceterum Duchesnius (Archives des missions etc. III. série. III. uol. p. 314) affirmat Hippodromium multis et certis testimoniis adscribi posteriori semestri, quamquam ut Latschewius (p. 85, 27) et Heuzeyus (Rev. Arch. l. l.), ita ne ego quidem ullum inuenirepotui certum huius rei testimonium.

Iam restat, ut conemur ceteros menses Aphrium, Dium, Apollonium certis locis collocare. Et quoniam mihi uideor ad fastorum Thessallicorum exemplum Aphrio mensi assignare posse certum quendam locum, breui monendum est de affini-

u. 40 Σ'. 7) Heuzey. Le mont O. etc. 11, 5. 8) Ib. 11, 2. 13, 1. 9) Ib. 13, 2; E. Curtii emendatio. 10) Ib. 4, 4: Ἐρμῆαιος Latschewii facilis coniectura (p. 102). 11) Ib. 4, 3. 12) Ib. 4, 1. 11, 2. 13, 1. 13) Ib. 4, 5. 14) Uss. 6 = Lebas. 1295. 15) Ib. et Heuz. l. l. 14.

1) Heuzey. l. l. 11, 2. 13, 1. 2) Ib. 11, 1. 3. 4. 8. 3) Ib. 11, 5. 4) Ib. 14.

tate¹⁾, quam interfuisse credimus inter Thessalorum et Perrhaeborum fastos et res publicas.

Primum enim uidemus ex Thessalicis quos diximus fastis apud Perrhaebos redire menses sex Hermaeum, Leschanorium, Aphrium, Homoloium, Hippodromium, Itonium, quorum quatuor Hermaeus, Leschanorius, Homoloius, Hippodromius traduntur cecidisse in idem semestre, quo eos apud Thessalos stetisse uidimus²⁾. Deinde discimus ex inscriptione Corcyraea a Wachsmuthio edita Thessalorum Themistium et Perrhaeborum Diem sibi ad diem respondisse; etenim uerba sunt haec: 'ὡς Θεσσαλοὶ ἄγοντι Θεμιστίου | [ἀμέρ]α τριακάδι — μὴρὸς, καθὼς Περραιβοὶ | [ἄγον]τι, Δίου ἀμέρᾳ τριακάδι'.

Quae indicia artioris affinitatis inter Larisaeos uel Thessalos et Perrhaebos intercedentis comprobantur Strabonis memoria, qui IX, 5, 19; p. 440 testatur, Larisaeorum imperio Perrhaebos fuisse subiectos. Quibus de causis uidetur non esse audacius Perrhaeborum Aphrium ad calendarii Thessalici normam adscribere posteriori semestri aut statuere utrorumque menses homonymos fuisse eiusdem, quoad fieri potest, anni temporis; ita, ut posterius semestre apud utrumque populum incipiamus ab altero post brumam mense et prioris semestris et anni initium capiamus ab octauo post brumam mense.

Sed tamen Dio aut Apollonio mensibus collocandis subsidium nobis est plane nullum. Utrumque autem necesse est stetisse in priore semestri; quocum conuenit, quod etiam Thessalorum Themistius, quocum Dius comparatur, uidetur fuisse prioris semestris. Quin etiam p. 322 sq. demonstrare conati sumus Perrhaeborum Diem posse eundem locum post brumam

1) Latschewius et ipse (pp. 88. 102) statuit affinitatem quandam intercessisse inter Larisaeorum uel Thessalorum et Perrhaeborum fastos; quamquam quod similitudinem utriusque calendarii eam fuisse putat, ut ex Thessalorum fastis liceret inserere Perrhaeborum calendario Thyum et Panamum, mihi uidetur ultra modum progredi, quoniam utriusque calendarii discrepantiam satis late patuisse docent uerba tituli Wachsmuthiani 'καθὼς Π. ἄγοντι'.

2) Itonius unus abhorret, quantum uidemus, ab eo cuius apud Thessalos fuisse uidetur semestri.

duodecimum occupare, quem apud Aetolos eum tenuisse scimus; quam similitudinem etsi concedo esse parum tutam, non dubito tamen, quin plus ualeat ad fastos Perrhaebos instituendos quam Macedonum calendarii exemplum, quo ad collocandum Perrhaeborum Diem usus est Wachsmuthius. Neque enim ullum conspicitur huius similitudinis indicium; immo uero Perrhaebi uidentur fastos antiquitus usurpatos posterioribus tenuisse temporibus. Quibus de causis Latschewii sententia displicet, qui et Perrhaeborum et Aetolorum Diem repetitum esse a Macedonibus arbitratur; cf. infra cap. II, 4.

De Apollonii denique loco, quamquam constat eum fuisse prioris semestris, certius nihil licet statuere. Neque enim quidquam ualet Apollonii et Apellae comparatio, quam Wachsmuthius et Latschewius (p. 103) instituunt, ut ad Lamiensium Apellae exemplum Apollonio certum assignent locum.

His fundamentis iactis euadit Perrhaeborum mensium series haec:

Delphis: apud Perrhaebos:		Delphis: apud Perrhaebos:	
I. sem.		II. sem.	
<i>Βουκάτιος</i>	1. .	<i>Βύσιος</i>	7. <i>Λεσχάνοριος</i>
<i>Βοαθύος</i>	2. .	<i>Θεοξένιος</i>	8. <i>Ζαφριος</i>
<i>Ἡραῖος</i>	3. .	<i>Ἐνδονσκοιτρόπιος</i>	9. <i>Ὀμολῶιος</i>
<i>Λαδαφόριος</i>	4. .	<i>Ἡρακλείος</i>	10. <i>Ἴπποδρόμιος</i>
<i>Ποιτρόπιος</i>	5. ? <i>Διος</i>	<i>Ἰλαῖος</i>	11. <i>Φυλλικός</i>
<i>Ἀμάλιος</i>	6. <i>Ἐρμαῖος</i>	<i>Ἀπελλαῖος</i>	12. <i>Ἰτώνιος</i>
incertae sedis <i>Ἀπολλώνιος</i> .			

4. De fastis Lamiacis.

Ad eos quos Rhangabis¹⁾ et Hermannus nouerant Lamiacos menses quamquam unus accessit Thyus²⁾, tamen titulos quibus uiri i. d. usi sunt, retractare mihi liceat, et quod uterque non satis curasse uidetur eum quem monumenta praebent mensium ordinem, et quod aliis fastis cum Doricis tum Aeolicis

1) *Ephem. A.* I (1838) p. 122 sq., iterum *Ant. Hellén.* II (1855) p. 659.

2) *Ἐφημ. τῶν φιλομαθῶν* (1864) no. 541, (1866) no. 617, nuperrime *Act. Inst. Arch.* VII p. 363 sqq.

nuperrime instauratis lux quaedam restituendo calendario Lamiaco affulsit. Lamiensium igitur menses eo ordine dispositi, quo exhibentur titulis Ephem. u. I editis, postea iterum a Rhangabe, nuperrime a Fickio ¹⁾ repetitis, sunt hi:

I. ²⁾	II.	III.	IV.	V.	VI. ³⁾
Ephem. 68	69	71	72	73	74
Rang. 946	947	949	950	951	952
<i>Βώμιος</i>	<i>Βώμιος</i>	.	.	.	<i>Β[ά]μιος</i>
.	<i>Ἄρεος</i>	<i>Θριξάλλιος</i>	<i>Γεῦ[σ]τος</i> ³⁾	.	<i>Γεῦστος</i>
<i>Χρυτταῖος</i>	<i>Χρυτταῖος</i>	.	<i>Λύκεος</i>	.	.
.	<i>Ἴπποδρόμιος</i>	.	<i>Ἴπποδρόμιος</i>	<i>Ἴπποδ[ρ]όμιος</i>	.
.	<i>Π[ά]ναμιος</i>	.	.	. . . . . ⁴⁾	.
.	.	.	.	<i>Ἀπελλαῖος</i>	.
.	.	.	.	<i>Βουκάτιος</i>	.

Itaque series facile euadunt hae:

<i>Βώμιος</i>	<i>Βώμιος</i>
<i>Ἄρεος</i>	<i>Γεῦστος</i>
<i>Χρυτταῖος</i>	<i>Λύκεος</i>
<i>Ἴπποδρόμιος</i>	<i>Ἴπποδρόμιος</i>
<i>Πάναμιος</i>	.
	<i>Ἀπελλαῖος</i>
	<i>Βουκάτιος</i>

1) 'Beitr. z. Kunde d. indog. Spr.' ed. A. Bezzenb. VI (1881) p. 322 sqq.

2) Itonius num et hoc in titulo et in Rhangabis titulo 948 (ubi quin sit restituendus Latschewius non dubitat [p. 106 sq.]) re uera fuerit, eo incertius est, quo magis mutilati sunt hi tituli imminetque periculum, ne pro mensium nominibus habeamus hominum nomina; altero enim loco legitur ΙΤΩΝΟΥ altero ΤΙΩΝΙΟΥ.

3) Ea quam Rhangabis I p. 659 induxit forma *Γεῦστης* nulla adiuuatur re et abhorret ab omni mensium compositione. Finiuntur enim haec nomina per 'ών', 'ος', 'ές', non per 'ης'. Itaque *Γεῦστος* censeo esse scribendum; cuius uocis priorem syllabam uelim circumflectere, quamquam Hermannus et Latschewius acuerunt posteriorem. Mecum enim faciunt cetera quae in 'ος' exeunt mensium nomina.

4) Hoc quod excidit nomen non per ΣΩ esse finitum, id quod credit Fickius l. c. VI p. 325 sq. docet sententiarum conexus. Hae enim litterae pertinent ad hominis cuiusdam nomen.

5) Chryttaeus et Hippodromius, quos Latschewius (p. 106) hoc in titulo pro tradito ΑΙΟΥ et ΥΟ. ΓΡΟΝΟΥ (sic, non cum Hermanno ΓΡΟΝΟΥ est legendum) scripsit, prope accedunt ad litteras, quae leguntur.

Quas duas series congerere uelim in unam hanc:

Βόμιος
Ἄρεος Γεῦστος
Χρυτταῖος Λύκεος
Ἱπποδρόμιος
Πάναμιος
Ἀπελλαῖος
Βουκάτιος.

Iam patet Arei, Chryttaei, Geusti, Lycei ordinem, siquidem tenemus Areum Chryttaeo et Geustum Lyceo praecedere debere, ita permutari:

<i>Ἄρεος</i>	<i>Γεῦστος</i>	<i>Ἄρεος</i>	<i>Γεῦστος</i>
<i>Χρυτταῖος</i>	<i>Λύκεος</i>	<i>Γεῦστος</i>	<i>Ἄρεος</i>
<i>Γεῦστος</i>	<i>Ἄρεος</i>	<i>Χρυτταῖος</i>	<i>Λύκεος</i>
<i>Λύκεος</i>	<i>Χρυτταῖος</i>	<i>Λύκεος</i>	<i>Χρυτταῖος.</i>

Nunc quoniam non aperiuntur aliae uiae tollendis his de ordine mensium Lamiacorum dubitationibus neque ullo alio modo ei quos protulimus menses referuntur ad anni tempora, in comparationem, quoad fieri potest, adhibeamus aliorum populorum fastos, qui tamen num fuerint cum his fastis artius coniuncti non ita constat.

Primum enim propter fastos Chalienses et Phalicaeos Geustum, Lyceum, Areum, Chryttaeum hoc quidem ordine puto sese excepsisse, quod apud Chalienses Lyceus cum Delphorum Bysio ¹⁾, Areus apud Phalicaeos cum Delphorum Theoxenio ²⁾ consentit. Tum ad fastorum Boeotiorum exemplum uelim assignare Hippodromio et Panamio octauum et nonum anni locum et Thyo quintum. Similitudo enim fastorum Boeotiorum eo magis mihi uidetur urgeri posse, quod statim apparebit Lamienses ab eodem cardine annum incepisse, quo Boeotos usos esse scimus. Qua de causa fastorum Boeotiorum analogiae plus tribuimus quam Chaliensium et Phalicaeorum, quorum

1) Bull. V (1881) p. 429 no. 43.

2) Ib. p. 422 no. 35. — Ubi Phalica oppidum situm fuerit nescimus; uidetur Aetolorum interfuisse foederi cf. Wescher. et Foucart. no. 422; E. Curtius Gött. Nachr. 1864 p. 170; A. Mommsen. Philolog. 24 p. 8, 18.

exempla in uniuersum tantum adhibebamus ad mensium ordinem adumbrandum. Denique ad Oetaeorum Apellaei normam, quem tenemus cum Phocensium primo mense collatum¹⁾, Lamiensium Apellaeum undecimo anni loco posuerim.

De Lamiensium anni initio nihil aliud potest statui, nisi quod a Rhangabe est propositum; qui incepisse hunc annum arbitratur a Bomio mense, quippe qui in omnibus ubi comparet titulis primus sit et in titt. Ephem. 68. 69. 74 statim nominetur post praescriptos magistratus. Qua in sententia et Hermannus et Latschewius (p. 113) permanserunt. Sed etiam Thrixallium mensem ex simillima causa inter primos habendum esse censeo, quia legitur Eph. 71 statim post praescriptionem; quin etiam ante Geustum eum stetisse admodum probabile est, quoniam tituli Eph. 71. 72. 73 artius cohaerent. Sunt enim uno in lapide quamuis in diuersis eius lateribus incisi et manumissiones, quae ibi afferuntur, factae esse uidentur uno illo anno, ad quem magistratus pertinet Thrixallio praescriptus.

Quae cum ita sint, instituo Lamiensium calendarium hoc:

Delphis:	Lamiae:	Delphis:	Lamiae:
Ποιτρόπιος	1. Βώμιος	Ἰλαῖος	7. Χρυτταῖος
Ἀμάλιος	2. Θριξάλλιος	Ἀπελλαῖος	8. Ἴπποδρόμιος
Βύσιος	3. Γεῦστος	Βουκάτιος	9. Πάναμος
Θεοξένιος	4. Λύκειος	Βοαθός	10. .
Ἐνδυσποιρόπιος	5. Θῦος	Ἡραῖος	11. Ἀπελλαῖος
Ἡρακλείος	6. Ἄρεος	Λαδαφόριος	12. Βουκάτιος.

Sed pauca monenda sunt de eo quem Latschewius instituit horum mensium ordine. Qui cum illa de Thrixallii sede observatione neglecta argumento uteretur ex Chaliensium et Phalicaeorum fastis sumpto, mensium Lamiacorum proposuit seriem hanc: Βώμιος, Ἄρεος, Γευστός (cf. hui. diss. p. 338, 3), Θῦος, Λύκειος, Θριξάλλιος, Χρυτταῖος, Ἴπποδρόμιος, Πάναμος, Ἰώνιος, Ἀπελλαῖος, Βουκάτιος.

Itonium mensem, quem Latschewius decimo loco collo-

1) Bull. l. l. p. 139.

candum proposuit, p. 338, 2 refutauimus. Thyum autem, cui ad fastorum Boeotiorum analogiam assignauimus quintum anni locum, ille quarto posuit, quod aliter iudicauerat de condendis fastis Boeotiis quam nos iudicabimus.

5. Singularum Thessaliae ciuitatum menses.

a) Hypatae:

Ἀρτεμίσιος Eph. Arch. 823 = Rang. 748 = Lebas. 1115;
Ἄρνοξ[άριος] restitutus a Keilio Inscriptt. Thess. tres. p. 15 in
tit. Eph. Arch. 824 = Rang. 749 = Lebas. 1116;
ubi traditur (n. 9sqq.):

ΑΡΧΟΝΤΩΝΜΕΑΛΝ
ΜΗΝΟΣΑΡΝΟΚΛΙ
ΣΚΑΙΤΑΣΠΟΛΙΟΣ
ΙΟΧΟΣ

Quamquam hanc lectionem commendari concedo ea significatione, quam inesse uidemus in Locrorum et Boatarum Pocio, et Keilii emendationem propius ad traditas litteras accedere quam Latsichewii Ἀρνοζόμνιος¹, quod nomen hoc loco latere posse opinatur (p. 21), tamen ne nunc quidem Rhangabis dubitationes esse remotas fatendum est; qui utrum ΜΗΝΟΣ, quod traditur, sit ἄρνος² an extremum hominis cuiusdam nomen ambigit. Constat enim titulum, ut est mutilatus, difficilem esse ad restituendum; et quamquam nequeo afferre hominis nomen, cuius genitium exeat in -μηνος, tamen scio exstare talia hominum nomina, quae in huius tituli litteris ΑΡΝΟΚΛΙ latere possint, uelut Ἀρνοκλείος¹).

b) apud Oetaeos:

Ἀπελλαῖος cum primo Phocensium mense ligatus: Bull. V (1881) p. 139.

c) Heraclea Trachinia²):

Ἡατος cum Delphorum Ilaeo coniunctus: Wescher. et Foucart. 230.

1) Cf. R. Meister. Bezenb. Beiträge etc. V p. 206, 13, 8 et 201, 3.

2) Locorum ordinem secutus affero statim unum, qui traditur Heracleae Trachiniae mensem. Nam quamquam a Lacedaemoniis hanc urbem

6. *De fastis Magnetibus.*

Propter locorum uiciniam de fastis Magnetibus statim disputandum esse censeo, quamquam ei non solum a ceteris Thesaliae calendariis admodum diuersi esse uidentur, sed etiam a ceterorum fastorum Aeolicorum consensu ita discedunt, ut praebeant mensium nomina quaedam in 'ών' exeuntia. Habemus enim in titulo a Lollingio Act. Inst. Arch. VII p. 71 sqq. edito trium mensium nomina haec: Ἀρειος, Ἀφροδισιών, Ἀρτεμισιών¹⁾; unde apparet apud Magnetes mensium nomina esse composita et ad Aeolum et ad Ionum normam; utrum autem mensium genus praeualuerit non potest discerni. Eadem perturbatio occurrit apud Amphissenses, Delios, Halicarnassenses, Locros, fortasse apud Aeolēs Asiaticos.

Tres illi menses uidentur sese excepsisse eodem quo lapide exhibentur ordine hoc Ἀρειος, Ἀφροδισιών, Ἀρτεμισιών, cum res, de quibus hoc titulo sermo est, actae sint eisdem magistratibus et quem diximus ordinem sententiarum commendetur conexu. Namque reapse patet illud de Apollinis templo ornando plebiscitum mense Areo factum antecessisse iuri iurando, quod ut Aphrodisione detur priore tituli parte imperatur. Deinde facile conicitur normas ad res illius templi administrandas et ornandas prius in uniuersum esse statutas quam de singulis fieret decretum, id quod fieri uidemus Artemisione mense. Itaque uidetur Aphrodision antecessisse Artemisioni.

Quodsi licet Artemisionem collocare quarto post brumam loco, quem Deliorum Artemisionem tenere infra uidebimus, et siquid ei tribuendum est rei quod et Artemision et Artemisius ubicumque fuerunt tertio stabant uel quarto post brumam loco (cf. Herm. p. 47), potest Areus collocari altero²⁾ fere post bru-

esse conditam scimus (Thuc. III, 92; Diod. XII, 59), tamen certius nihil potest de huius calendarii affinitate statui.

1) Artemision Magnes traditur etiam titulo edito in libri qui inscribitur 'Archives des missions scientifiques etc.' 1853 p. 266 no. 4, quem Lollingius putat priori illius tituli parti esse adnectendum; cf. Latisch. p. 37.

2) Qui locus non ita dissentit cum eo, quem apud Phalicaeos Areum occupasse p. 339 uidimus.

mam loco et Aphrodision tertio, siquidem protinus hos menses sese esse consecutos sumimus.

B. De fastis Boeotiis.

Delphis:	Athenis:	apud Boeotos:
<i>Ποιτρόπιος</i>	<i>Ποσειδεών</i>	1. <i>Βουκάτιος</i>
<i>Ἀμάλιος</i>	<i>Γαμηλιών</i>	2. <i>Ἐρμαῖος</i>
<i>Βύσιος</i>	<i>Ἀνθεστηριών</i>	3. <i>Προστατήριος</i>
<i>Θεοξένιος</i>	<i>Ἐλαφιβολιών</i>	4. <i>Ἀγριώνιος</i>
<i>Ἐνδυσποιτρόπιος</i>	<i>Μουνηχιών</i>	5. <i>Θιοῖτιος</i>
<i>Ἡρακλεῖος</i>	<i>Θαργηλιών</i>	6. <i>Ὀμολώσιος</i>
<i>Ἰλαῖος</i>	<i>Σιροφοριών</i>	7. <i>Θεילוῦθιος</i>
<i>Ἀπελλαῖος</i>	<i>Ἐκατομβαιών</i>	8. <i>Ἴπποδρόμιος</i>
<i>Βουκάτιος</i>	<i>Μεταγειτνιών</i>	9. <i>Πάναμος</i>
<i>Βοαθός</i>	<i>Βοηδρομιών</i>	10. <i>Παμβουῖτιος</i>
<i>Ἡραῖος</i>	<i>Πυανοψιών</i>	11. <i>Δαμάτριος</i>
<i>Ἀρδαφόριος</i>	<i>Μαιμακτηριών</i>	12. <i>Ἀλαλκομένιος</i> I.
		13. <i>Ἀλαλκομένιος</i> II.

Hic quem probamus mensium Boeotiorum ordo institutus est a Lipsio Studd. philol. Lipsiens. u. III p. 207 sqq. et IV p. 155 sq. Testimonia sunt haec:

<i>Βουκάτιος</i>	est Delphorum	<i>Ποιτρόπιος</i> , Wescher. et Foucart. 207; primus Boeotorum mensis Plut. Pelop. 24sq.
<i>Ἐρμαῖος</i>	" Atheniensium	<i>Γαμηλιών</i> , Proclus ad Hesiod. opp. et dd. 504.
<i>Προστατήριος</i>	" "	<i>Ἀνθεστηριών</i> Plut. quaest. symp. III, 7, 1 cl. VIII, 10, 3 (Moral. p. 655 E. cl. 735 E. Xyl.).
<i>Ἴπποδρόμιος</i>	" "	} Plut. Cam. 19.
<i>Πάναμος</i> 1)	" "	

1) Panami et Boëdromionis comparationem (Plut. Arist. 19) per scriptoris errorem esse expediendam iam pridem exposuit Boeckhiius Mondcycl. p. 67 et Kl. Schrift. IV, 88, 2. V, 197 sqq.; quam sententiam uiri docti

Δαμάτριος est Atheniensium *Πυανοψιών* Plut. de Isid. et Os. 69 (Moral. p. 378 E.).

Ζαλακρομένιος „ „ *Μαιμακτριών* Plut. Arist. 21.

Ceterorum mensium nomina, non sedes, traduntur titulis his:

Άγριώνιος, *Άθηνναίων* IX (1880) pp. 319. 354, γ'). 356, γ') 1 et 2. 358, 55; Bull. VIII (1884) p. 53 sqq. I, 7 a.

Θιούιος, Bull. IV p. 1 sqq. u. 166; *Άθην.* IX, 354 sq. γ') u. 9; qua de forma conferas, quae adnotat R. Meister, *Bezenb. Beitr.* VI p. 42. *Θούιος* *Άθην.* IV p. 210, 2; *Άθην.* IX, 355, 2) 6; *Θιούος* *Άθην.* IX, 357, 6. 359, 3; *Θειούιος* Bull. VIII (1884) p. 53 sqq. I, 10^b.

Όμολώιος, C. I. 1563^a. 1608^b; *Άθην.* IV (1875) p. 210, 2 = Meister l. l. p. 233; *Άθην.* IX (1880) p. 353, 1. 355, 3) u. 15. 356, δ') 1. 359, 2) u. 4; Bull. VIII (1884) p. 53 sqq. I, 2, 8.

Θειλούθιος, C. I. 1569^a = Newton no. CLVIII; *Θηλούθιος* 1) C. I. 1608^d. 1609.

Παμβοιωτίος, *Άθην.* IV (1875), 376 et C. I. 1608^a (cf. Bergkii p. 10 sq.), ubi Lipsium (l. l. IV p. 156) recte restituisse hunc mensem Latschewius lapide denuo inspecto testatur (Act. Inst. Arch. VII. 32, 1).

Pamboeotio mensi decimum esse locum iam Lipsius (l. c. IV, 156) censuit et Latschewius accuratius interpretatus Orchomenium de Nicareta titulum Bull. III p. 459 sqq. et IV p. 1 sqq. editum nuperrime comprobavit²⁾. Thiuium, Homoloïum, Theluthium hoc quidem ordine sese exceperunt docent tit. Orchom. uu. 166—176; et Thiuium statim exceptum esse Homoloïo ap-

optimo iure sunt amplexi Ideler Handb. d. Chronol. I, 365; Lipsius l. l. III p. 213; Latschew. p. 62, 25.

1) Titulum Aegosthenis repertum (Muratori II. DXCI, 4), quo *Θηλούθιος* compareret quemque Corsinus (fasti Att. II p. 443 sq.) putauerat Delphis esse attribuendum, Boeotium esse nunc est probabile; cf. Boeckh Staatsh. II¹ p. 375 sq.

2) Act. Inst. Arch. VII (1882) p. 31 sqq.; libri sui p. 66 sqq.

paret¹⁾ ex tit. *Ἀθρν.* IV p. 210, 2. Theluthium autem etiam alterius quod dicitur *ῥετραμῆλου* fuisse Foucartus rectissime observavit²⁾.

Unum dissentiunt uiri docti, quod Lipsius ad mensium Thessalicorum rationem Thiuio et Homoloŷo assignat quintum et sextum anni locum, Latschewius (libri sui p. 64 sq.) profectus ab ea Theluthii et Thargelionis significationis similitudine, quam fuisse Boeckhius C. I. I p. 733, 2 demonstrare conatus est, Theluthium respondisse sumit Thargelioni. Unde fit, ut ille uir doctus Agrionium, qui unus restat, quarto, Latschewius septimo loco collocandum proposuerit. Etsi igitur certa de horum mensium sedibus testimonia desunt, tamen Lipsii sententiam praeferendam esse censeo, quod fastorum Boeotiorum et Thessalicorum similitudinem exploratam habemus et Theluthii sensus, quem Boeckhius uoluit, manet etiamsi septimo loco eum collocamus. Ceterum Papias³⁾ scholium, ubi Byzantinorum Agrantus (Herm. con. *Ἀγριάντιος*) cum Augusto mense Iuliano comparatur, Latschewius non tam confidenter adhibere debuit ad collocandum Boeotorum Agrionium, quoniam fasti Dorici ad condendos fastos Aeolicos non multum ualent.

Denique quamquam de Boeotorum intercalandi ratione nihil certi constat, tamen sunt uestigia, ex quibus apparere uideatur Boeotos solitos esse intercalare priore quam Athenienses anno, ita, ut annis intercalaribus singulos Boeotorum menses a singulis quibus quemque respondere uidemus Atheniensium mensibus prodiisse ad posteriores putemus.

Talis autem qualem diximus mensium discrepantiae indicia e duobus ueterum scriptorum locis nouimus. Etenim ex Procli ad Hesiod. opp. et dd. u. 504 uerbis, ubi Plutarchus suadet, ut pro tradito Lenaeone, quem scimus apud Iones respondisse Atheniensium Gamelioni, scribatur aut Bucatius aut Hermaeus, et ex Plutarcho, qui Pelop. 24 memoriae tradit brumam aliquando incidisse in extremos dies ultimi Boeotorum

1) Cf. Lipsium l. l. III p. 214. 2) Cf. Foucart. Bull. IV p. 17 sq. et p. 20 adn.; C. I. 1569^a. 3) Bröcker Philolog. II (1847) p. 248, II.

mensis, quem tamen nostra in tabula altero ante brumam loco stare uidemus.

Quam mensium discrepantiam positam esse in diuersis intercalandi rationibus ueri est simillimum. Contra Ruellii sententia, qui p. 828 illam ex diuersis mensium initiis explicare studet, eisdem de causis displicet, quas ad refutandam similem Latschewii sententiam p. 392, 2 protulimus. Quodsi quis hac de Boeotorum intercalandi ratione sententia probata ex C. I. 1569a¹⁾ collegerit Boeotos intercalasse post Phocenses et si cum Mommseno (Delphik. p. 122; cf. infra cap. II, 2 extr.) Delphos atque Phocenses eandem intercalandi rationem esse secutos arbitratur, is posse uidetur concludere, Athenienses alio usos esse intercalandi cyclo quam Delphos.

C. De fastis Eleis.

Boeckhii sententiam, qui²⁾ ex scholio ad Pind. Ol. III, 35³⁾ collegit Eleorum annum a solstitio aestiuo incepisse, abiciendam esse Ungerus⁴⁾ optimo iure censet. Neque enim dubitare licet, quin scholiasta Eleorum Apollonium et Parthenium cum Aegyptiorum Thoth et Messori non eo consilio copulauerit, ut mensium Aegyptiorum exemplo comprobaret alterum fuisse ultimum, alterum primum Eleorum mensem — id quod Boeckhiius contra omnem quem cognouimus Graecorum usum sibi finxit —, sed ut anni tempus, in quod caderent Eleorum menses indicaret adscriptis illis Aegyptiorum mensibus. Contra summa cum probabilitate Ungerus ex scholio ad Pind. Ol. III, 33⁵⁾

1) Ubi Phocensium primus mensis, quem scimus consensisse cum Delphorum Heraeo i. e. cum Atheniensium Pyanopsione, coniungitur cum Boeotorum Alalcomenio i. e. cum Atheniensium Maemacterione.

2) Mondcyclen p. 15 sqq.

3) Verba sunt haec: γίνεται δὲ ὁ ἀγὼν ποτὲ μὲν διὰ τεσσαράκοντα ἐνιαῖα μηνῶν, ποτὲ δὲ διὰ πενήτηκοντα. ὄθεν καὶ ποτε μὲν τῶν Ἀπολλωνίῳ μηνί, ποτὲ δὲ Παρθενίῳ παρ' Αἰγυπτίους Μεσσοῖ ἢ Θωῶθ ἐπιτελεῖται. —

4) Philolog. uol. XXXIII (1874) p. 228 sq. cf. Momms. Delphik. p. 161, 2.

5) Περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃ ἄγεται τὰ Ὀλύμπια καθ' ἐκάστην Ὀλυμπιάδα Κικω μὲν ὁ τὰ περὶ κλειῶν συγκατάξας φησὶν οὕτω (cf. Sybel. Hermae

conclusisse uidetur Eleorum annum a primo post brumam nouilunio incepisse; quam sententiam Latschewium accepisse uideo.

Singuli autem quos nouimus menses Elei sunt hi:

Λιόσθνος?, quae est Boeckhii (cf. C. I. II p. 370) emendatio, quam ad fastorum Doricorum exemplum proposuit pro '*Θωσνθίας*' uocabulo apud schol. ad Pind. Ol. III, 33 tradito; cf. Etymol. Magn. p. 278, 28; Callimach. ed. Schneider. II p. 688 no. 553; Hermann. p. 55 sq. Qua in coniectura quoniam melior non offertur ¹⁾ acquiescendum esse censeo, quamquam si quis fastos Aeolicos constituere uelit ad fastorum Doricorum exemplum, ei summam esse adhibendam cautionem p. 345 monuimus. Ac ne Latschewii quidem sententia, qui p. 8, 5 scholiastam scripsisse '*Θῦος ἢ Θυλιος*' coniecit mihi placet, quoniam scholiastae nolim tribuere tam subtilem distinctionem, quae non tam auditur quam conspicitur. Mensem eum fuisse Eleorum primum et accidisse ad hiemale solstitium ex illo ipso scholio apparet.

Ἐλάγιος, Paus. V, 13, 5. VI, 20; cui tertiam fere anni sedem assignamus, cum eum fuisse sub aequinoctium uernum alter Pausaniae locus doceat.

Ἀπολλώνιος et *Παρθένιος*, schol. ad Pind. Ol. III, 35; qui menses cur abrogarentur ab Eleis nullam esse causam professus est contra Corsinum (fast. A. II, 445 sqq.) Boeckhius (Abh. d. berl. Ak. 1818 p. 97 = Kl. Schrift. V, 198) et persuasit Hermann. De horum mensium sedibus iudicium pendet a quaestione, quae est de Olympiorum tempore; quae sollempnia his quidem mensibus esse acta ex illo scholio discimus. Sed de Olympiorum tempore uirorum doctorum sententiae ita discedunt, ut utrum Apollonius et Parthenius responderint Scirophorioni et Heca-

---

uol. V 1871 p. 203)· *πρῶτον μὲν ὅν παντός, περίοδον συνέθηνεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἄρχειν νομηνίας μηνός, ὃς Θωσνθίας ἐν Ἡλιδι ὀνομάζεται, περὶ ὃν τροπαὶ ἡλίον γίνονται χειμερῖαι* etc.

Statim obiter tangere mihi liceat eam quam Ungerus propius ad literas, quae traduntur, accedere putat huius scholii emendationem '*Ἀριστόδημος ὁ τὰ περὶ Ἡλείων*' iam a Boeckhio esse propositam C. I. II p. 273, id quod effugisse uidetur Sybelium et Ungerum.

1) Cf. Herm. p. 94 et Bergk. p. 55.

tombaeoni an Hecatombaeoni et Metagitnioni exstet dubitatio. Tamen Ungerii illius scholii interpretatio summae probabilitatis speciem habet, qui censet Olympia celebrari solita esse octavo Eleorum mense i. e. Parthenio, quem ut cum Atheniensium Metagitnione comparemus suadet. Itaque Apollonio septimum, Parthenio octavum Eleorum anni locum assignare uelim.

Ἀλφιῶος, Inscriptt. Graec. antiquiss. ed. Roehl. p. 44 no. 121 cf. Kirchhoff, Archaeol. Ztg. 37, 158 et 38, 69, quem mensem in eam anni tempestatem incidisse, qua hordeum maturum et tritum erat, efficitur illo ipso titulo, ubi Eleorum, ut uidetur, ciuitati, quae agrum quendam collocauerat, cum duobus conductoribus de quibusdam hordei modiis hoc quidem mense conferendis conuenit. Quoniam reapse est ueri simile illam qua frumentum erat conferendum diem ita praestitutum esse, ut si non ea ipsa die, at prius potestas esset frumenti illius conferendi — quam cautionem in tabulis Heracleensibus¹⁾ adhibitam esse uidemus —, Alphioum mensem censeo eodem fere anni tempore stetisse atque Heracleensium Panamum i. e. nono Eleorum anni loco²⁾.

Θυῖος, Archaeol. Ztg. 33 (1876) p. 183sq. = Cauer. Delectus inscriptt. Graec.² no. 264, cui ut undecimus fere anni locus assignetur suadeo, siquidem eo ipso mense acta esse sumere licet Thyia Dionysii sacra et Mommseni sententia probatur, qui ea autumnali tempore celebrata esse putat³⁾; quamquam enim hanc Thyi sedem plane ab ea quam ceterorum Aeolum Thyius occupat sede abhorreere confiteor (cf. pp. 327. 340. 343), tamen in hac discrepantia non ita offendo, quod nullum occurrit fastorum Eleorum et ceterorum Aeolum affinitatis uestigium.

Ὀλυμπιῶος μῆν, qui Roehlii titulis 116 et 119 exhibetur, non pro nomine mensis habendus esse uidetur, sicut Latschewius uult, sed ad illum quo Olympia celebrabantur mensem eum spectare puto.

1) C. I. 5774sq. I u. 100 sqq.; Hermann. p. 73 sq.

2) Cf. A. Mommsen. Heortol. p. 13*; Zur Kunde d. griech. Klimas p. 9; hui. diss. cap. III. A, 1 a.

3) Delphik. p. 263, 1.

Quae cum ita sint, nisus Ungerii potissimum de Parthenii et Metagitnionis responsione sententia comparo Eleorum et Atheniensium menses hoc quidem modo:

Athenis:	apud Eleos:	Athenis:	apud Eleos:
Γαμηλιών	1. Διόσθνος?	Ἐκατομβαιών	7. Ἀπολλώνιος
Ἀνθεστηριών	2. .	Μεταγειτνιών	8. Παρθέσιος
Ἐλαφηβολιών	3. Ἐλάγιος	Βοηδρομιών	9. Ἀλφειῶς
Μουνιχιών	4. .	Πυανοψιών	10. .
Θαργηλιών	5. .	Μαιμακτηριών	11. Θυῖος
Σκιροφοριών	6. .	Ποσειδεών	12. .

D. Aeolum qui dicuntur Asiaticorum menses¹⁾.

1. Lesbii quos nouimus menses sunt hi:

Ἀπολλώνιος, cf. Conze Reise auf Lesbos p. 23 tab. XI, 2
= E. Pottier. Am. Hauvette-Besnault. Bull. IV
p. 439.

Δεῖος

Ἰουλαῖος

Ἀπολλώνιος

Ἡφαίστιος

Ποσίδειος

C. I. IV no. 6850 A, cf. Hermann. p. 14.

Ernesti Curtii sententiam de huius tituli origine Lesbia comprobari Apollonio mense, quem scimus fuisse Lesbium, obseruauerunt uiri illi Francogalli, qui titulum priore loco allatum ediderunt. Tamen eos qui titulus praebet menses praeter Diuum et Apollonium non posse censeo attribui Lesbiis. Probabile enim est Diuum et Apollonium — cum redeant apud Perrhaebos, Eleos, Aetolos, Tauromenitas — apud Lesbios antiquitus fuisse in usu. Cetera autem nomina recentioris temporis speciem prae se ferunt, quo de conferas Hermannii pp. 14. 75.

Πορνοπιών²⁾, Strabo. XIII, 64 p. 613. Quamquam huius

1) Neque de Aeolum Asiaticorum anni initio neque de mensium, qui traduntur, locis quidquam statui potest.

2) Ad eundem Apollinem, cuius hoc mensis nomen erat sacrum, Πανοσία, ille Nesiotarum uicus, qui commemoratur Μουσείον καὶ Βιβλιοθήκη τῆς εὐαγγελικῆς σχολῆς II (1875—76) p. 127 sqq. u. 48 sqq., spectare uidetur.

nominis terminatio contra eam quam ceterorum mensium Lesbiorum nomina produnt consuetudinem¹⁾ pugnat, tamen hanc discrepantiam forma Pornopii restituta mouere nolo, quoniam talis discriminis etiam aliis in fastis deprehenduntur uestigia (cf. p. 342). Verumtamen concedendum est Latschewium recte obseruasse librarios fuisse procliuos ad substituendam terminationem Atheniensium mensium: cf. Athenaei VIII, 360^b; Porphyrii de abst. II, 54; Boeckhii C. I. II p. 392°.

Αα . . . . ., C. I. II p. 1038, quod fragmentum nondum bene restitutum esse mihi uidetur. Ahrentis²⁾ enim coniectura 'Αα[ι-σιος]' displicet, quod parum constat, num Daesius ille fuerit ex antiquioribus Graecorum mensibus, cum praeter apud Sicyonios ibique alio anni loco atque apud Macedones (cf. cap. III. A, 5 a) nusquam aliis in fastis occurrat. Macedonum autem mensium nomina apud Lesbios ualuisse eo quo titulus exaratus est tempore ueri non est simile, quoniam Lesbios magistratus Lesbiorum oppidis praefuisse et de suis rebus singulas ciuitates consuluisse uidemus. Neque tamen ex hoc titulo diuersos singulis Lesbiorum ciuitatibus colligam attribuendos esse menses. Immo uero mutilatum illud mensis nomen referendum esse uidetur ad omnes qui afferuntur populos: ad Mytilenaeos, Methymnaeos, Antissaeos, Eresios; et uocem 'Θελαισιω' (u. 2), quam Lebasius pro mensis nomine habuerat, hominis nomen esse Boeckhii suo iure contendit. Quibus de causis neque F. Bechtel (Beiträge etc. ed. Bezzenberger. V p. 116) neque Latschewius (p. 18, 28), ut mensis nomen restituerent, pro tradito 'Θελαισιω' scribere debuerunt 'Θεδαισιω', id quod pro communi Θεοδαισιω usurpatum esse sumunt. Namque haec scribendi ratio ne C. I. add. 2183^b quidem comprobatur, quoniam in litteris traditis ΘΕΛΑΙΣΙΩ latere mensis nomen conexus sententiarum tituli illius minime euincit. Verumtamen Theodaesium mensem apud Lesbios fuisse in usu facile potest

1) De hac consuetudine nunc iudicium ita fieri potest, ut contra Bergkii sententiam (p. 13 sq.) statuamus mensium nomina per -ος finita esse: ut a ceteris Aeolibus, ita ab Aeolibus Asiaticis.

2) De dial. Dor. p. 496.

conici ex Theodaesiis sollemnibus, quae ibi acta esse docet tit. Bull. IV p. 424 u. 8sq.

2. Cymaei qui traduntur menses sunt hi:

Φράτριος, C. I. 3524, 55 cf. Bechtel., Beiträge etc. ed. Bezenberger V p. 160 sq.; Bergk. p. 14.

Τεργεύς, quem mensem apud Cymaeos ualuisse narrat Latschewius (p. 19) monitus a Reinachio, qui eum ex titulo nondum edito hausit.

CAPUT II.

De mediae Graeciae ciuitatum fastis, qui neque cum Aeolicis neque cum Doricis possunt coniungi.

1. De fastis Delphicis.

Cum calendarium Delphicum, ut erat a Kirchhoffio ¹⁾ certis testimoniis restitutum, Mommseno ²⁾ probatum sit, satis esse uidetur paucis eam adumbrare uiam, qua quaestiones de condendis fastis Delphicis ad certum finem sunt perductae. Primum enim distribuuntur Delphorum menses in duo quae apud Delphos distinguuntur semestria. Priori semestri adscribuntur hi ³⁾:

Ἀπελλαιος ⁴⁾ C. I. 1705; Wescher. et Foucart. 353.

Βουκάτιος C. I. 1688. 1702. 1703; W. et F. 428; B. Haussoullier, Bull. V (1881) p. 397 sqq. no. 48.

1) Monatsber. d. preuss. Ak. Berlin 1864 p. 129 sqq.

2) Philolog. u. XXIV (1866) p. 1 sqq.; Delphik. p. 119 sqq.

3) Omisi titulos, quos edidit E. Curtius Anecd. Delph., cum eos C. F. Hermann disput. de anno Delphico (Gött. 1844) p. 3 sq. collegerit; neque omnes ubi exstant horum semestrium indicia titulos me adscripsisse spondeo.

4) Tit. W. et F. 266 legitur *μηὸς Ἀπόλλωνος*, quod lapicidae errore esse ortum Kirchhoffius p. 130 ann. suo iure putat. Attamen hoc enuntiatum redit apud Chalienses (Lebas. 960; cf. hui. cap. 3 c β), ita, ut illud dei nomen usurpatum esse pro Apellaeo liceat putare; ad quem usum spectant posterioris temporis exempla uelut Aphrodisiensium *Καῖσαρ*, alia; cf. Herm. Monatsk. pp. 65. 84 et Bergk. p. 18.

Βοαθός W. et F. 387. 423; *Βοαθοίος* ib. 179. 198.
Ἡραῖος W. et F. 28. 160; *Ἡραπιος* C. I. 1706 quod corrigendum.

Δαδαφόριος Rang. 937 = Lebas. 930; Hauss. no. 40. 46 sq.
Ποιτρόπιος Rang. 923. 943 = Lebas. 935. 929; W. et F. 424. 434. 445; C. I. 1709 ubi *Ἀποτροπίου* in *Π.* est emendandum; cf. Herm. disp.

Ποιτρόπιος δεύτερος W. et F. 425.

Posterioris semestris menses sunt hi:

Ἀμάλιος W. et F. 426. 446 sq.

Βύσιος C. I. 1704; W. et F. 263. 421.

Θεοξένιος C. I. 1700; Rang. 922. 939. 942 = Lebas. 901. 926. 941; Lebas. 934; W. et F. 273. 427. 433; Hauss. no. 39.

Ἐνδυσποιτρόπιος W. et F. 21. 33. 159.

Ἡρακλείος C. I. 1699; Rang. 927 = Lebas. 924; W. et F. 32. 429. [431 *τὴν πρώτην ἐξάμηνον*, id quod est corrigendum].

Ἰλαῖος Lebas. 928; W. et F. 27. 48. 368. 430.

Dehinc menses in certum ordinem rediguntur Phocensium mensibus in comparationem adhibitis; id quod eo facilius fit, quia Phocensium menses distinguebantur additis numeris. Menses, quibus sedes ex Phocensium ratione destinantur, sunt hi:

I. sem.	{	<i>Βουκάτιος</i>	est Phocensium undecimus:	W. et F. 90.
		<i>Ἡραῖος</i>	" "	primus: Rang. 919 = Lbs. 899; W. et F. 62. 122.
		<i>Δαδαφόριος</i>	" "	alter: W. et F. 105.
		<i>Ποιτρόπιος</i>	" "	tertius: W. et F. 50.

II. sem.	{	<i>Βύσιος</i>	est Phocensium quintus:	W. et F. 35.
		<i>Θεοξένιος</i>	" "	sextus: W. et F. 53.
		<i>Ἐνδυσποιτρόπιος</i>	" "	septimus: W. et F. 128.
		<i>Ἡρακλείος</i>	" "	octavus: W. et F. 82. 222.
		<i>Ἰλαῖος</i>	" "	nonus: W. et F. 47. 51.

Apellaeo, Boathoo, Amalio mensibus, cum non compareant collati cum Phocensium mensibus, certa loca non assignantur. Sed tamen Amalio titulis posteriori semestri adscriptus non potest nisi quarto Phocensium mensi respondere. Tum Kirch-

hoffius Apellaeum cum decimo Phocensium mense, Boathoum cum duodecimo consensisse satis acriter obseruauit, quam sententiam Mommsenus (Delphik. p. 123) nouo fulsit argumento. Sed horum uirorum doctorum argumentationem narrare longam esse uidetur; contra addo indicium, quo Kirchhoffii sententia de Apellaei sede denuo firmari uidetur. Aequatur enim tit. W. et F. 289 Tolophoniorum Apellaeus cum Loerorum duodecimo mense; cum autem hic Loerorum mensis respondeat Phocensium decimo ¹⁾, ita, ut Tolophoniorum Apellaeus et Phocensium decimus mensis conueniant, ualde arridet eadem Delphorum Apellaei et Phocensium decimi mensis responsio, quamquam aliis uestigiis Tolophoniorum et Delphorum fastorum affinitas non munitur; cf. hui. cap. 3 b β. Iam uero cum hoc quem exposuimus Delphorum mensium ordine ad Phocensium exemplum restituto conuenit tit. W. et F. et 89 et 167, quorum illo Heracleus mensis post Poetropium, hoc Poetropius post Dadaphorium stetisse traditur.

Porro facile est cognoscere anni Delphici initium. Primum enim constat de primo prioris semestris mense. Accedit, quod inter Ilaeum et Apellaeum nouos magistratus imperia suscepisse docet tit. W. et F. 202; cf. Mommsen. Philolog. I. I. p. 43. Deinde mensium series ab hoc Apellaeo incipiens anni tempestati accommodatur tit. W. et F. 424, ubi Poetropius cum Atheniensium Posideone coniungitur; quacum comparatione concinit memoria schol. ad Ioannis Tzetzae Posthomer. extr. (cf. Herm. disp. p. 1, 3) "*Ἡρακλείου μηνὸς ὄντος ἐν Αἰλφοῖς, Ἰθρήνησι δὲ Θαργηλιῶνος . . .*", ita, ut Apellaeum mensem Atheniensium Hecatombaeoni respondisse et Delphorum annum a solstitio aestiuo incepisse appareat. Constat enim, quae in anni tempora Atheniensium menses ceciderint; cf. Ideleri Handb. d. Chronolog. I p. 292 sq.

Denique breui monendum est de mensibus et annis intercalaribus (cf. p. 346). Poetropius prior affertur tit. W. et F. 112. 164. 197. 243; alter 86. 154. 425; quorum titulorum 197

1) W. et F. 273. 236.

in annum a. Chr. 176/5 cadere docet Mommsenus Delphik. p. 122, 2. Praeterea equidem puto etiam eum cuius fuerit titulus 154 annum posse definiiri; si quidem putamus, cui sententiae nihil obstare uideo, Emmenidam qui huic titulo praescribitur eundem esse, quem per annum ol. 145 quartum (ante Chr. 197/6) archontem fuisse docuit Mommsenus Philolog. l. 1. p. 27. — Veri simile igitur est annos a. Chr. et 197/6 et 176/5 fuisse intercalares. Qui autem anni intercalares intercesserint, nescimus, quod intercalarium mensium notas saepius omittere soliti sunt, quem morem a Mommseno Delph. p. 122, 2 indicatum nonnullis exemplis confirmari puto.

Poetropium mensem, qui tit. W. et F. 163 commemoratur, fuisse priorem docet Poetropius prior, qui sequenti titulo legitur; quem utrumque titulum eiusdem fuisse anni testantur et Pyrrhus Delphorum archon et Theagenes Amphissensium archon, qui praescribuntur utrique titulo. Neque tamen ita constat de titulis W. et F. 129. 197sq. 199. 203. 206, quibus praest Xenochares archon; neque de titt. 71. 72. 73. 154. 155, quibus praescriptus est Emmenidas; possunt autem et hi et illi pertinere ad eundem annum; quam sententiam confirmare uidentur eadem testium nomina, quae in utrisque titulis saepius redeunt; uelut in his Aristion, Asander, in illis Andronicus, Dromoclidas.

2. De fastis Phocicis.

Instituamus calendarium, quod omnium, ut uidetur, Phocensium exceptis Delphis erat commune; ad quod componendum attinent tituli, qui aut uerba 'ὡς Φωκεῖς ἄγοντι' praebent aut Phocensium ducis cuiusdam nomen habent praescriptum. Ad fastorum Delphicorum exemplum constituimus mensium Phocicorum tabulam hanc:

Delphis:	apud Phocenses:	Delphis:	apud Phocenses:
Ἡραῖος	πρῶτος ¹⁾	Ποιτρόπιος	τρίτος
Λαδαφόριος	{ δεύτερος	Ἀμάλιος	.
	{ Ἀμάλιος ²⁾	Βύσιος	πέμπτος

1) Tituli, quibus haec numeralia debentur, supra p. 352 sunt allati.

2) W. et F. 412; hunc Phocensium mensem Ruellius p. 827 plane ne-

Delphis:	apud Phocenses:	Delphis:	apud Phocenses:
Θεοξένιος	{ ἔκτος Λάφριος ¹⁾	Ἰλαῖος	{ ἔνατος Ἀράμιος ²⁾
Ἐνδοσποιτρόπιος	ἔβδομος	Ἀπελλαῖος	.
Ἡρακλείος	ὄγδοος	Βουκάτιος	ἐνδέκατος
		Βοαθός	.

Dignus est, qui commemoretur, duplex ille usus menses significandi; inuenimus enim praeter numeralia, quibus uideamus singulos menses distingui tria mensium nomina propria: Laphrium, Amalium, Aphantium, quorum bini traduntur binis titulis. Et ut hunc usum etiam latius patuisse reapse ueri simile est, ita utramque menses distinguendi rationem eodem tempore fuisse in usu comprobant tituli W. et F.: 50. 122. 105. 90. 81, qui omnes exhibent menses ex numeris designatos quosque ueri est simile cadere in annos a. Chr. 181. 174. 173. 172. 169; et tituli 312. 368. 412, qui praefereunt propria mensium nomina et uidentur cadere in annos 178 et 177; quos annos accuratius definire conatus sum ex Delphorum archontum tabulis, quas instituit A. Mommsen Philolog. u. 24 p. 1 sqq.

Contra unius calendarii proprium fuisse hunc usum duplicem negat Latschewius (p. 118), ita, ut ad Phocensium calendarium commune morem menses ex numeris designandi pertinere doceat, ad Lilaensium autem fastos eos ³⁾ reuocet titulos, qui propria mensium nomina praebent, quoniam ei, qui his titulis seruos manumisisse traduntur, erant Lilaenses. Sed huic Latschewii sententiae haec obstant. Primum sunt tituli, ubi quamquam ei, qui seruos quosdam manumiserunt, erant Lilaenses, tamen menses ex numeris designentur: W. et F. 35. 50. 53. 81 sq. 90. 128. 222. Deinde nullum aliud singularis Lilaensium calendariiprehenditur uestigium neque in cetero-

glexit; contra hoc quidem loco iniuria Phocicis 'Tethronium', quod nomen ipse nouauit, inseruit, inductus, ut uideatur, falsa tituli alicuius interpretatione; cf. Latsch. p. 115 ann., qui putat eum tit. 312 male usum esse.

1) W. et F. 63. 212; quem mensem Ruellius attribuit Charadraeorum fastis.

2) W. et F. 312. 368. Aphantium Ruellius falso inseruit Aetolorum fastis.

3) W. et F. 63. 212. 312. 368. 412.

rum¹⁾, quantum scimus, oppidorum Phocicorum calendariis inerant propria mensium nomina, id quod statim apparebit. Denique tit. W. et F. 368 uerba: *ὡς Φωκεῖς ἄγοντι Ἀφαιου*, euincere mihi uidentur ad Phocensium fastos communes ut hoc nomen, ita cetera propria mensium nomina spectare; cf. E. Curtium Götting. Nachr. 1864 p. 174.

At praeter illos titulos, quorum menses propter praescriptum Phocensium magistratum fuisse putamus Phocensium fastorum communium, exstant tituli, qui quoniam praebent archontes singularum ciuitatum, exhibere uidentur singularum ciuitatum menses.

Sed uidentur tantum. Singula oppida, quibus proprii menses quos adscripsimus fuisse uidentur, sunt haec:

Ambryssus;	<i>δευτερος</i>	est Delphorum Dadaphorius W. et F. 274. 437; Hauss. Bull. V p. 397 sqq. no. 46.
Charadra;	<i>ὀγδοος</i>	est Delphorum Heraclaus W. et F. 429.
Daulis;	<i>δευτερος</i>	est Delphorum Dadaphorius Hauss. no. 47.
	<i>ξβ]δομος</i>	C. I. 1725.
	<i>δωδέκατος</i>	C. I. 1732 ^b .
Stiris;	<i>τεταρτος</i>	Lebas. 993; Bull. V p. 447.
Tithora;	<i>τριτος</i>	Eph. A. III, 783 sq.; cf. Lebas. 823 sq.
	<i>τεταρτος</i>	" 786; " 825.
	<i>πέμπτος</i>	" 783; " 823.
	<i>ένδέκατος</i>	" 785; " 826.
	<i>δωδέκατος</i>	" 783; " 823.
Elatea;	<i>πρᾶτος</i>	est Boeotorum Alalcomenius C. I. 1569.

Apparet morem menses ex numeris designandi fuisse communem horum oppidorum et Phocensium fastis; contra ne

1) Ex diuersa fastorum Delphicorum ratione Latschewius (p. 127) non debuit colligere etiam ceteras Phocensium ciuitates suis ipsarum fastis usos esse. Scimus enim Delphos usos esse cum propriis fastis tum suis ipsorum legibus et institutis; cf. Schömanni Griech. Alterth. II, 77 et Hermannii Griech. Antiquit. I, 12, 15.

unum quidem tenemus propriorum mensium nominum exemplum.

Porro uidemus Delphorum Heraeum fuisse primum ¹⁾ mensem et apud Phocenses et apud Ambryssenses, Charadraeos, Daulios, ut concludere liceat, ab eodem cardine etiam ceterarum Phocensium ciuitatum annos incepisse et idem anni initium omnium Phocensium fuisse commune. Quae cum ita sint, singulas quas attulimus ciuitates quamquam habuerant suos magistratus, tamen non propriis, sed Phocensium fastis communibus esse usas elucet; quin etiam propria illa mensium nomina quae attribuimus Phocensium fastis communibus unius esse indicia Phocensium calendarii, quod prius fuerat in usu quam menses ex numeris designarentur ²⁾ ueri simile est.

Ab illo autem qui uidetur constans fuisse consensu mensium Phocicorum et Delphicorum abhorret comparatio primi Elatensium mensis et Boeotorum Alalcomenii, quoniam Alalcomenius respondere solitus est Atheniensium Maemacterioni ³⁾, primus autem Phocensium mensis consentiebat cum Delphorum Heraeo i. e. cum Atheniensium Pyanopsione. Quam dissensionem ex intercalandi uarietate explicandam esse consentiunt uiri docti uelut Boeckhius ad C. I. 1569; Lipsius Studd. philol. Lips. u. III p. 213 sq.; Latsch. p. 51; et ipse ex hac mensium discrepantia p. 346 collegi Phocenses — et fortasse Delphos, siquidem probatur Mommseni sententia ⁴⁾ de utrorumque in intercalandis mensibus consensu, cui nihil obstare confiteor — intercalasse priore quam Boeotos anno.

1) Etiam Achaeos pro primo mense habuisse Delphorum Heraeum docet tit. W. et F. 109; unde patet ueram esse Nissenii de anni Achaeorum initio sententiam (kritische Unters. üb. die Quellen d. IV. et V. Dekade d. Livius p. 137); cf. A. Mommsen Philolog. 24, 17.

2) Latschewium (p. 11) secutus a Mommseno (Delphik. pp. 67. 79 sq. 263, 1) ita dissentio, ut arbitrer recentioribus demum temporibus menses ex numeris designatos esse; quoniam huius usus testimonia non ante alterum, quantum scio; a. Chr. saeculum inueniuntur; cf. Lebas.-Foucart. ad tit. 12; hui. diss. cap. III. A, 4a.

3) Plut. Arist. 21; cf. hui. diss. p. 343 sq.

4) Delphik. p. 122.

3. De Locrorum qui dicuntur Ozolarum fastis.

a) De Locrorum fastis communibus.

Delphis:	apud Locros:	Delphis:	apud Locros:
Βουκάτιος	1. .	Βύσιος	7. . ⁵⁾
Βοαθός	2. .	Θεοξένιος	{ 8. ὀγδοος ⁶⁾
Ἡραῖος	3. .		{ 8. Ποιτρόπιος ⁷⁾
Λαδαφόριος	4. τέταρτος ¹⁾	Ἐνδυσποιτρόπ.	9. Πόκιος ⁸⁾
Ποιτρόπιος	5. Διονύσιος ²⁾	Ἡρακλείος	{ 10. δέκατος ⁹⁾
Ποιτρόπιος I.	? Δινών ³⁾		{ 10. Ἀγύειος ¹⁰⁾
Ἀμάλιος	6. ἕκτος ⁴⁾	Ἰλαῖος	11. .
		Ἀπελλαῖος	12. Δωδέκατος ¹¹⁾

Apud Locros inuenimus eundem quem apud Phocenses obseruauimus duplicem menses distinguendi usum et eodem fere tempore eum ualuisse apparet ex titulis W. et F. 354 et 363, quorum altero Pocius, altero mensis octauus exhibetur, quamquam utrique inscriptioni eidem et Locrorum et Delphorum magistratus praescripti sunt. Quem duplicem usum similiter atque eandem Phocensium consuetudinem Latschewius ita explicare studet (p. 117 sqq.), ut ea quae attulimus propria mensium nomina Phycensium fastis esse uindicanda censeat. Quae tamen sententia meo quidem iudicio stare non potest. Quamquam enim ii qui titt. W. et F. 186 et 354 seruos manumittunt, sunt Phycenses, tamen illam Latschewii legem non probonibus titulo W. et F. 405¹²⁾, ubi qui manumisit is quidem est homo Amphissensis, sed Locrorum tamen affertur mensis, non Amphissensium; similiter titt. W. et F. 236 et 363 Tritenses

1) W. et F. 236. 432. 2) Ib. 186. 3) Ib. 243; Ruellius p. 827 censet Dinonem esse alteram Aetolorum Dii formam. 4) W. et F. 213.

5) Septimum locum E. Curtius Götting. Nachr. 1864 p. 176 assignauit Hermaeo mensi, non adscripto fonte, unde eum hausit; cf. Latsch. p. 127.

6) W. et F. 363. 7) Hauss. no. 39. 8) W. et F. 354.

9) Ib. 177. 10) Ib. 405. 11) Ib. 289.

12) Quem titulum Latschewius p. 114 sqq. plane neglexit. Scire uellem, quam patriam uir ille doctus assignaret Agyeo mensi, qui huic titulo debetur; ne Phycensibus attribuat impedit, quod is quem tenet locus apud Phycenses Hychaeo est occupatus.

habent non Tritensium, sed Locrorum menses. Ceterum non constantem fuisse hunc conexum, quem inter mensis et eius qui manumisit patriam intercessisse putavit, Latschewius ipse sensisse uidetur; reuocat enim Locrorum Dinonem ad patriam magistratus qui dicitur eponymi, quem hominem Physcensem fuisse coniecit, ita, ut etiam Dinonem attribuat Physcensium fastis.

Deinde ne unus quidem mensis ex illis quos ¹⁾ Latschewius Physcensibus adscripsit, traditur fuisse Physcensis. Immo uero nusquam alibi redire eos quos Physcenses fuisse scimus infra patebit.

Denique ea quae titt. W. et F. 186. 243. 354. 405 praescripta sunt uerba 'ἀγωνοθετέοντος τῶν Λοκρῶν', 'ἐν δὲ Λοκροῖς ἀγωνοθετέοντος', 'βουλαρχέοντος τοῦ Λοκρικοῦ τέλεος . .' ad omnes Locros spectare apparet neque ullo modo fieri potest — id quod Latschewius uult —, ut haec permisceantur cum illis quae ad singulas Locrorum ciuitates pertinent, quoniam inter utrumque praescriptionum genus fit oppositio uelut titt. W. et F. 177. 432. 289. 243. Quibus de causis nego fieri posse, ut illa propria mensium nomina titt. W. et F. 186. 243. 354. 405 Locrorum fastis communibus abrogentur; quamquam quomodo illud quod inter Locros commune fuisse uidimus calendarium cum singularum Locrorum ciuitatum fastis consociari possit, non perspicio.

Ad hanc quam modo adumbrauimus difficultatem altera accedit de Dinonis sede dubitatio; qui mensis Delphorum Poetropio priori respondisse tit. W. et F. 243 traditur; exspectamus autem cum hoc mense consensisse Dionysium, qui in tit. W. et F. 186 cum Poetropio coniungatur. Nihilominus ut quaestio de Dinonis loco soluat, de diuersis intercalandi cyclis potest ita cogitari, ut Dinonem aut Dionysium communi loco motum esse putemus; quas tamen in intercalandi rationes propter tantam de his rebus testimoniorum penuriam non potest accuratius inquiri. Ceterum similes de Laphriaei sede dubitationes eodem excitari qui hunc Dinonem continet titulo

1) Dinonem, Dionysium, Poetropium, Pocium.

in condendis fastis Aetolicis paulo infra uidebimus. Ad quas tollendas diuersae cum non suppedient intercalandi rationes, in hoc titulo adhibendo summa opus esse uidetur cautione.

b) Physcensium et Tolophoniorum fastis.

apud Locros:	α) Physci:	apud Locros:	α) Physci
	β) Tolophone:		β) Tolophone:
1.	.	7.	.
2.	.	8.	.
3.	.	9.	.
4.	α) Ἀράντος ¹⁾	10.	α) Ὑχαιος ²⁾
5.	.	11.	.
6.	.	12.	β) Ἀπελλαῖος ³⁾

Physcenses et Tolophonios et ceteras Locrorum ciuitates habuisse idem anni initium, quod in Locrorum fastis communibus in usu fuisse uidimus, cum Latschewio (pp. 54. 121) conicio. Pro tradito Hychaei nomine ideo Ὑχαιος scribit Latschewius (p. 126), quod nullum exstat Graecorum uerbum a litteris ΥΧ incipiens; et illud quod restituit mensis nomen interpretari conatur his Stephani Byz. s. u. ὕλη· uerbis: "Ὑλη· ἔστι καὶ πόλις Λοκρῶν τῶν Ὀζολῶν ἧς τὸ ἐθνικὸν ὕχαιος; ita, ut de huius oppidi nomine Apollinis cognomen quoddam Ὑχαιος ⁴⁾ originem duxisse fingat, de quo illud quod proposuit mensis nomen repetendum esse censet. Quae coniectura quamuis sit per se facilis, tamen uix potest probari, quod de illo Apollinis cognomine plane nihil constat. Alteram autem quam pro tradito Hychaeo proposuit scripturam ⁵⁾, parum probabilem esse Latschewius ipse sensit. Equidem traditum Hychaei nomen mutare eo minus audeo, quo plura Locrorum mensium nomina singularem prae se ferunt indolem et naturam uelut Κοοῦτιος, Ἀμῶν, Δινῶν, Ἀράντος.

1) W. et F. 432.

2) Ib. 177.

3) Ib. 289.

4) Ut in uniuersum talem originem comprobet, affert Latschewius Apollinis cognomina haec: Ἀκραιφίος, Γεργίθιος, Γρύνειος, Κύνθιος, alia.

5) Ἰλαῖος.

c) De Amphissensium, Chaliensium, Tritensium, Oeanthensium, Anticyrensiu fastis.

Delphis:	α) Amphissae:	β) Chalei:	γ) Tritaeae:	δ) Oeanthae:	ε) Anticyrae:
Βονκάτιος	1. Ἀγραστυών ¹⁾	Κάρειος ¹¹⁾	.	.	.
Βοαθός	2.	.	.	.	.
Ἡραῖος	3.	Κοούτιος ¹²⁾	.	.	.
Δαδαφόριος	4. [Βονκά]τιος ²⁾	.	.	.	.
Ποιτρόπιος	5. Παναγύριος ³⁾	.	Γιγάντιος ¹⁷⁾	.	.
Ποιτρόπιος I.	Παναγύριος ⁴⁾	.	.	Ἀπελλαῖος ¹⁹⁾	.
Ἀμάλιος	6. Γιγάντιος ⁵⁾	.	. ¹⁸⁾	.	Διονύσιος ²⁰⁾
Βύσιος	7.	Λύκειος ¹³⁾	.	.	.
Θεοξένιος	8. Ποιτρόπιος ⁶⁾	Ποιτρόπιος ¹⁴⁾	.	.	.
Ἐνδυσποιτρόπ.	9. Ποιτρόπιος ⁷⁾	.	.	.	.
Ἡρακλείος	10. Πόνκιος ⁸⁾	.	.	.	.
Ἰλαῖος	11. Ἀμών ⁹⁾	μὲν Ἀπόλλωνος ¹⁵⁾	.	.	.
Ἀπελλαῖος	12. Πάναμος ¹⁰⁾	Ἀπελλαῖος ¹⁶⁾	.	.	.

Ad Locrorum fastorum communium exemplum harum Locrorum ciuitatum annos a Delphorum Bucatio incipientes facio (cf. supra b), Bergkii sententiam de Amphissensium anni initio (p. 59) correcturus.

α) C. I. 1607 memoriam 'Αἰραστυών' Wescheri et Foucarti titulis, quorum consensu Ἀγραστυών comprobatur, refelli E. Curtius (Gött. Nachr. 1864 p. 177) et Latschewius (p. 122) recte indicauerunt; quamquam Airastyonis, de qua Hermannus (p. 44) et Bergkii cogitauerunt significatio propter Hesychii uerba 'αἰρασταὶ τινὲς ἄρχοντες' eo commendari uidetur, quod Amphissensium primum hunc mensem fuisse aliqua cum probabilitate statuimus. Iam memorabilis est duplex illa sedes Amphissensium Poetropii cum Delphorum Theoxenio et Endyspoetropio comparati; quam duplicem responsionem ex uitio

1) W. et F. 247 sq. Ἀγραστ. ib. 92. 428; Ἀγραστ. 215; Ἀγραστυών 256.

2) Hauss. Bull. V p. 397 sqq. no. 40. 3) W. et F. 163. 209; Hauss. no. 15. 41 sq. 4) W. et F. 164. 5) Ib. 426. 6) Ib. 360. 7) Ib. 224.

8) C. I. 1707. 9) W. et F. 19. 257. 10) Lebas. 959; a Ruellio omissus. 11) C. I. 1607. 12) W. et F. 69; cf. Hauss. no. 45. 13) Hauss. no. 43. 14) Ib. no. 44. 15) Lebas. 960; a Ruellio omissus. 16) W. et F. 262. 17) Ib. 148. 18) Tritensium fastis Ruellius p. 827 nescio quo iure inseruit Aratum. 19) Ib. 243. 20) Ib. 442.

nescio cuius ducendam esse inconsiderate iudicat Mommsenus Delphik. p. 8, 1. Neque uero placet Latschewii opinio, qui p. 120 hanc discrepantiam ita explicare studet, ut singulos Amphissensium et Lochorum menses respondisse statuatur binorum Delphorum mensium posteriori et priori parti, quam sententiam pugnare contra Graecorum consuetudinem menses a nouilunio incipiendi p. 329, 2 exposuimus. Immo uero hanc discrepantiam intercalandi uarietatis uestigium esse arbitror; cui discrimini indicio esse possunt etiam Chaliensium Apellaeus et Apollinis qui dicitur mensis, quorum ille cum Delphorum Apellaeo, hic cum eorundem Ilaeo comparatur, siquidem sumere licet ad eundem mensem spectare utramque notionem; cf. Latsch. p. 120 et hui. diss. p. 351, 4. Contra cetera exempla quae ad confirmandam sententiam de diuersis mensium Delphicorum et Lochorum initiis conguessit Latschewius prorsus esse procul habenda censeo haec:

I. Lochorum	Pocius	est	Delphorum	Endyspoetropius
Amphissensium	"	"	"	Heracleus;
II. Tritensium	Gigantius	"	"	Poetropius
Amphissensium	"	"	"	Amalius;
III. Lochorum	Dionysius	"	"	Poetropius
Anticyrensi-um	"	"	"	Amalius;

quoniam incautius iudicare uidetur, si quis in tanta ¹⁾ quantam inter singularum Lochorum ciuitatum fastos intercedere uideamus discrepantiam, tamen apud omnes has ciuitates homonymos menses sibi respondisse sumit. Porro pro tradita lectione AMQN quamquam duplici titulo munita Latschewius (p. 124) propter obscuram huius nominis significationem scripsit AΛIQN, quod nomen sicut Cretensium Haliaeum ad Solis cultum spectare arbitratur. Neque uero cur contra duplicis tituli memoriam Latschewio adstipulemur, satis causae esse uidetur, praesertim cum id quod uir ille doctus restituit nomen non ita

---

1) Praeter nominum diuersitatem conferas Oeanthensium Apellaeum, qui est Delphorum Poetropius et Chaliensium Apellaeum, qui est Delphorum Apellaeus.

tutum sit; qua de re traditam scripturam quamvis obscuram seruandam esse censeo; cf. p. 332.

Atque hac data occasione monere liceat Dinonis et Amonis nominum posteriorem syllabam esse acuendam, id quod euincit analogia ceterorum quae in 'ών' exeunt mensium nominum.

β) Iudicium de Chaliensium Carei loco pendet ab illa quam p. 361 exposuimus sententia de Amphissensium Airastyonis forma, quocum mense Careus coniungitur tit. C. I. 1607; atque ut Chaliensium Apellaeum comparemus cum Delphorum Apellaeo non cum Amalio, id quod Curtius et Ruellius faciunt, suadet Chaliensium Apollinis qui dicitur mensis cum Delphorum Ilaeo collatus et Tolophoniorum Apellaeus cum Locrorum mense duodecimo i. e. Delphorum Apellaeo aequatus. De Chaliensium denique Apellaei sede inde mouetur dubitatio, quod is Delphorum mensis, quocum confertur, euanit praeter primam A litteram.

4. Aetolorum, Callipolitarum, Naupactiorum fasti.

Delphis:	α) apud Aetolos:	Delphis:	α) apud Aetolos:
			β) Callipoli:
			γ) Naupacti:
<i>Βοαθύος</i>	1. Προκύνκιος ¹⁾	<i>Θεοξένιος</i>	7. Ἐρμαῖος ⁸⁾
<i>Ἡραῖος</i>	2. Ἀθαναῖος ²⁾	<i>Ἐνδυσποιτρόπιος</i>	8. Διονύσιος ⁹⁾ β) γ)
<i>Δαδαφόριος</i>	3. Βονκάτιος ³⁾	<i>Ἡρακλεῖος</i>	9. Ἀγύσιος ¹⁰⁾
<i>Ποιτρόπιος</i>	4. Δίος ⁴⁾	<i>Ἰλαῖος</i>	10. Ἴπποδρόμος ¹¹⁾ β)
<i>Ποιτρόπιος I.</i>	<i>Λαφρῖαιος⁵⁾</i>	<i>Ἀπελλαῖος</i>	11. .
<i>Ἀμάλιος</i>	5. Εὐθναῖος ⁶⁾	<i>Βονκάτιος</i>	12. Πάναμος ¹²⁾
<i>Βύσιος</i>	6. Ὀμολάιος ⁷⁾		

1) W. et F. 179. 198. 316. 323; Hauss. Bull. V p. 397 sqq. no. 26.

2) W. et F. 318. 337. 376. 403. 417; Hauss. no. 16. 3) W. et F. 130. 321.

4) W. et F. 124. 145. 188. 199. 252. 304 (Δεῖος). 319 sq. 324. 333. 385 sq. 408; Hauss. no. 15. 17. 23. 27 sqq. 31. 36. 5) W. et F. 243. 6) Ib. 285 sq. 329. 339. 362. 372. 407. 409; Hauss. no. 24. 30. 7) W. et F. 189.

330. 345 sq. 384. 404. 8) Ib. 80. 190. 377 sq. 388. 394. 422; Hauss. no. 18 sq.

9) W. et F. 204. 287; Hauss. no. 20. 32; apud Callipolitas W. et F. 100; apud Naupactios C. I. 1756. 10) W. et F. 64 (Ἀγύσιος). 178. 294.

310. 313. 325. 328. 371. 379; Hauss. no. 21. 25. 11) W. et F. 322. 380. 382. 393. 411; apud Callipolitas Rang. 918 = Lebas. 908^a. 12) W. et F. 74 sq.

91. 191. 223. 284. 335 sq. 359. 410. 416; Hauss. no. 22. 33 sq.; C. I. 1702.

Aetolorum annum facit summa cum probabilitate A. Mommsen a Procylio incipientem. Idem uir doctus propter constantem quam uidemus Delphorum et Aetolorum mensium responsionem utrosque eodem usos esse intercalandi cyclo Delphik. p. 122 optimo iure docet. Sed tamen una quam plane praetermisit restat difficultas. Quid enim faciamus Laphriaeo mense, qui cum Delphorum Poetropio priore coniungitur, quamquam expectamus cum eo consensisse Aetolorum Diem, quippe quem respondisse Delphorum Poetropio doceant uiginti tituli? Quibus ex angustiis qua uia effugiamus, non uideo (cf. p. 359 sq.), quoniam consensu ceterorum titulorum de intercalandi uarietate cogitare uetamur. Latschewii autem sententia (pp. 37. 41) certo caret fundamento, qui eiusdem fuisse mensis utrumque nomen arbitratur, ita, ut Macedonum Diem in Aetolorum calendarium irrepsisse et genuinus Laphriaeus paulatim obsoleuisse putandus sit. Nam ne unum quidem eiusmodi duplicis usus uestigium traditur memoriae; neque usquam alibi Macedonum mensium transitus in calendaria Graecorum genuina certis comprobatur testimoniis. Nam illam sententiam de Thessalorum et Halensium Panamo et Hadromio Latschewius suo Marte temptauit (cf. hui. diss. p. 332) et de Macedonibus Perrhaeborum Diem esse repetitum mera eiusdem uiri docti est coniectura¹⁾. Ceterum si quando Macedonum fasti superauerunt calendaria Graecorum genuina, certe nondum potest cogitari de principatu Macedonum mensium altero²⁾ a. Chr. saeculo, quo exarati sunt tituli qui continent Aetolorum et Perrhaeborum Diem; traduntur³⁾ enim menses Graecorum antiquitus proprii

1) Ut sit Diem repetendus de Macedonum fastis, sed unde diuersam hanc Aetolorum et Macedonum Diem sedem explicemus dubium est. Respondet enim Macedonum Diem Atheniensium Pyanopsioni, Aetolorum Diem Atheniensium Posideoni; cf. Ideleri Handb. d. Chronol. I p. 396; Herm. p. 101 sq.

2) Cf. A. Mommsen Philolog. XXIV p. 15; Wachsmuth. Mus. Rhen. XVIII (1863) p. 540 sq.

3) Cf. *Ἀρχαιολογία*. X (1881) p. 406 sq., ubi exstat titulus, qui Boeotorum Bucatium continet quemque in alterum uel tertium p. Chr. saeculum cecidisse Cumanudes docet; Act. Inst. Arch. VI (1881) p. 40 sqq.; cf. hui. diss. cap. IV. B, 1 c et f; Bull. V (1881) p. 70 sqq.; Lat. pp. 74. 149, 42.

etiam primi et alterius p. Chr. saeculi titulis. Denique Ruelius p. 827 unde hauserit Bomium mensem, quem quamquam dubitans undecimo loco inseruit, plane ignoro.

5. De Doridis fastis.

Delphis:	α) Erinei:	Delphis:	α) Erinei:
	β) Boei ¹⁾ :		β) Boei:
Βοαθός	α) Ἀρχοστάσιος ²⁾	Θεοξένιος	α) Λάφριος ³⁾
Ἡραῖος		Ἐνδυσποικτρόπιος	β) Πόκιος ⁴⁾
Ἀδαφόριος		Ἡρακλείος	
Ποιτρόπιος		Ἰλαῖος	
Ἀμάλιος		Ἀπελλαῖος	
Βύσιος		Βουκάτιος	α) Βουκάτιος ⁵⁾

α) Erinensium annum ab Archostasio mense incepisse conicio cum Latschewio (p. 127), quamquam non tam confidenter profero hanc sententiam, quia nulla commendatur re nisi Archostasii nominis etymologia per se non ita certa. Neque enim ad hanc Archostasii etymologiam comprobendam multum ualet exemplum Cretum Metarchii ⁶⁾, quem mensem uir ille doctus in comparationem adhibet; praesertim cum num hoc quidem mense magistratus initi sint nesciamus. Ceterum nullum conspicitur fastorum Erinensium et Aetolorum similitudinis uestigium, unde utrosque idem habuisse anni initium concludi possit. Sed cum aliud subsidium constituendo Erinensium anni initio sit nullum, assentior quamuis dubitans Latschewio. Denique

1) 'Βοιών' scribitur a Stephano Byz. (ed. Meineke p. 172) ab aliis; cf. Bursian. Geogr. v. Griechenl. I p. 155; titulus autem, quem edidit Rhangabis no. 945, praebet 'ἐν δὲ Βοαῖς', quam discrepantiam iam Rhangabis adnotauit. 2) W. et F. 365. 3) Ib. 54; Rang. 931 = Lebas. 920.

4) Rang. 945. 5) Hauss. Bull. V p. 397 sqq. no. 48.

6) Vide Ideleri Handb. d. Chronol. I, 426; Hermann. p. 98; conferatur nunc Dittenbergeri de Archostasii significatione sententia; qui Syllog. inscriptt. Graec. no. 294 ann. 5 censet mensem Archostasium esse 'eum sine dubio quo magistratum comitia (ἀρχαιρυσία) haberi solent'. Quae etymologia si uera sit, Archostasius non tam pro primo anni mense quam inter ultimos sit habendus; cf. hui. diss. cap. III. A, 3 e.

Hermanni sententia, qui putat Laphrium esse Aetolorum mensam, non iam defenditur. Apud Phocenses enim, non apud Aetolos inuenimus Laphrium. Ruellii autem coniectura p. 827 arbitrantis Erinenses eosdem habuisse fastos ac Phocenses, parum ueri uidetur similis, cum nulla in re posita sit nisi in Laphrii nomine et sede.

6. *Acarnanum*

restat unus mensis

Κουροτρόπος tit. Cumanudis *Ἀθην.* I (1872) p. 253 sq.; cf. Lebas-Foucart p. 144 no. 194^d, Cauer.² no. 240; quo titulo nisus Cumanudes C. I. 1793^a lectionem *Κουροπος* correxit; quam coniecturam probauerunt Cauer (no. 241), Ruellius (p. 832), Latschewius (p. 19).

Praeterea exstat mensis cuiusdam fragmentum tit. Lebas. 1041 *μηρὸς Βο . . . .*; fortasse *Βο[υκατίου]*.

V I T A.

Natus sum Ernestus Fridericus Bischoff Lipsiae a. d. VI. Nonas Mai. anni h. s. LVIII. patre Guilielmo Emanuelo, matre Augusta e gente Goldammer, quibus superstitibus gaudeo. Fidem profiteor euangelicam. In tertia schola ciuica primis litterarum elementis imbutus adii anno h. s. LXX. scholam Nicolaitanam Lipsiensem, cui tum Iustus Hermannus Lipsius, deinde Theodorus Vogel praeerat: praeter ceteros magistros cum E. Preussio et G. Wustmanno tum Ricardo Meistero, qui usque ad hunc diem meis studiis fauere non desiit, summam habeo gratiam semperque habebō. Nouem annis post maturitatis testimonium adeptus et Uniuersitatis Lipsiensis ciuis factus studiis philologicis me tradidi. Audiui uiros illustrissimos Braunium (nunc Gissensem), Curtium, Ecksteinium, Heinziū, Hildebrandium, Langium, Lipsium, Ouerbeckium, Ribbeckium, Roscherum, G. Voigtium, Wundtium, Zarnckium. Postquam proseminario regio philologico interfui, ut in seminarium regium philologicum reciperer Langii et Ribbeckii beneuolentia factum est. Exercitationibus antiquariis me admiserunt Langius et Lipsius, Germanicis Zarnckius, paedagogicis Ecksteinus. Quibus uiris omnibus gratiam habeo quam maximam, imprimis autem I. H. Lipsio, quem studiorum meorum humanissimum fuisse adiutorem pio gratoque animo profiteor.

Lipsiae a. d. XIV. Cal. Iul. MDCCCLXXXIII.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several paragraphs and is mostly obscured by the paper's texture and lighting.